อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

คุณพ่อหวน คชรักษ์

ฌาปนสถานวัดโสมนัสวิหาร

วันอาทิตย์ที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๑๖

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

คุณพ่อหวน คชรักษ์

ณ ฌาปนสถานวัดโสมนัสวิหาร

วันอาทิตย์ที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๑๖

คุณพ่อหวน คชรักษ์

ชาตะ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๔๐

มรณะ ๒๙ กันยายน ๒๕๑๖

ประวัติ – คุณพ่อ

คุณพ่อถือกำเนิดเมื่อวันพฤหัส แรมค่ำ ๑๐ ค่ำ เดือน ๗ ปีระกา ตรงกับวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๐ ที่ตำบลบ้านแหลม จังหวัดเพ็ชรบุรี เป็นบุตรคนที่สองของคุณปู่ชังและคุณย่าโอ๋ คุณพ่อมีพี่ชายหนึ่งคนคือ คุณลุงเฮี้ยน ซึ่งได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว มีน้องสาว ๓ คน ดังนี้ คุณอาผินถึงแก่กรรม, คุณอาบุญส่ง และคุณอาบุญนาก

หลังจากคุณปู่คุณย่าได้ถึงแก่กรรมตั้งแต่คุณพ่อยังเล็ก คุณพ่อจึงได้มาอยู่ที่กรุงเทพ ฯ กับญาติซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องของคุณ ชื่อคุณลุงพยอม ซึ่งเป็นช่างเพ็ชรประจำอยู่ที่ร้านคุณหลวงสุวรรณา ฯ (ช่างเพ็ชร–ทองประจำสำนักพระราชวังในรัชกาลที่ ๖ จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นคุณหลวง) คุณพ่อได้ฝึกเป็นช่างเพ็ชร–ทองตั้งแต่เล็ก ต่อมาจึงได้เข้าเป็นช่างอยู่ที่บริษัทสมิธแอนด์ซัน ซึ่งเป็นช่างชาวอังกฤษตั้งอยู่ที่กระทรวงธรรมการ หน้าโรงไฟฟ้าวัดเลียบ ต่อจากนั้นก็ได้มาเปิดกิจการช่างเพ็ชร–ทองเป็นของตัวเองอยู่ที่ท่ากลาง ตำบล ปากคลองตลาด ชื่อร้านกาญจนศิลป์ คุณพ่อได้

แต่งงานกับคุณแม่ศิริ จุฑะรพ บุตรีคนสุดท้องของคุณตาขุนผลาญศรแสง และคุณยายพุก ต้นตระกูล จุฑะรพ ต่อมาได้ย้ายร้านมาอยู่เยื้องโรงเรียนเสาวภา ถนนบ้านหม้อ คุณพ่อทำกิจการเจริญรุ่งเรืองขึ้นด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จนเป็นที่เชื่อถือในบรรดาเจ้านายขุนนางและคหบดีในสมัยนั้นมาก บางท่านได้ให้รูปไว้เป็นที่ระลึก เช่น ท่านเจ้าพระยาเทเวศน์วงวิวัฒน์ (ต้นตระกูล กุญชร ณ อยุธยา) เขียนไว้ว่า "ให้นายหวน คชรักษ์ ผู้มีวาจาสัตย์ไว้เป็นที่ระลึก" ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจของคุณพ่อมาก

นอกจากนี้คุณพ่อยังเป็นผู้ฝักใฝ่ในพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยังหนุ่ม เช่นได้ทำการทนุบำรุงกิจการวัด โดยได้แนะนำท่านเจ้าคุณสุนทร ฯ เจ้าอาวาส-วัดกัลยานิมิตร ซำปอกงธนบุรี ให้ทำเหรียญหลวงพ่อซำปอกงแจกแก่บรรดาสานุศิษย์เพราะท่านเจ้าพระคุณต้องการหล่อระฆังใบใหญ่ และบูรณะองค์หลวงพ่อซำปอกง ได้เงินบำรุงวัดเป็นจำนวนมาก ท่านเจ้าพระคุณก็ได้ยกย่องคุณพ่อเรียกว่าอาจารย์ ต่อมาท่านเจ้าพระคุณก็ได้ถึงแก่มรณะภาพไป คุณพ่อก็ยังทำเหรียญท่านเจ้าพระคุณไปช่วยวัดอยู่อีก เพราะท่านเจ้าพระคุณเป็นที่นับถือแก่พุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมากในทางคาถาอาคมขลัง

และท่านก็ได้ถ่ายทอดวิชาให้แก่ท่านปลัดเส่ง (ตำแหน่งในขณะนั้น) ซึ่งบัดนี้ท่านก็ได้เลื่อนสมณะศักดิ์เป็นท่านเจ้าคุณ และเป็นที่นับถือแทนพระอาจารย์ ของท่านจนทุกวันนี้

ต่อมาคุณพ่อได้บวชและจำพรรษาอยู่ที่วัดโพธิ์ ท่าเตียน ในคณะท่านเจ้าคุณวิเชียร ฯ (ขณะนี้ดำรงสมณะศักดิ์ เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดอรุณ ฯ ธนบุรี) ได้เรียนพระกรรมฐานกับพระอาจารย์ ท่านพระครูชาญวิรัตน์ เป็นครั้งแรก หลังจากจำพรรษาได้เพียงพรรษาเดียว คุณพ่อก็ได้ลาสิกขาบทออกมาประกอบอาชีพอีก เพราะคุณพ่อยังมีห่วงคือ คุณแม่ และลูกซึ่งยังเล็กอยู่ กระทั่งหลายปีต่อมาคุณพ่อเห็นว่าลูกพอจะพึ่งตัวเองได้จึงได้หันเข้าหาทางธรรมอย่างเดียว โดยได้เรียนวิปัสสนากรรมฐานหลายแห่งจนในที่สุดได้เข้าเป็นสานุศิษย์ ท่านพ่อบัณฑูรสิงห์ (เจิม คุณาบุตร) ณ วัดบัณฑูรสิงห์ ตำบลบางโทรัด จังหวัดสมุทรสาคร อยู่หลายปี จนได้รับแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์ช่วยท่านพ่อ ชื่อ "**อาจารย์ราหุล**" ซึ่งคำว่า "**หุล**" นี้เป็นชื่อคุณพ่อเมื่อเล็ก ๆ คุณพ่อก็ได้ปฏิบัตินั่งวิปัสสนาเป็นประจำทุกวันเป็นเดือนเป็นปี นอกจากในบางวันไม่สบายบ้าง เช่นเป็นไข้หวัดหรือเคล็ดยอกไม่สามารถนั่งได้ถนัด ก็จะงดเว้น

จากนั้นก็จะปฏิบัติต่อไป คุณพ่อไม่เคยเป็นโรคร้ายแรงอะไรมาก ให้หมอรักษาวันสองวันก็จะหาย แต่ส่วนใหญ่ท่านก็มักจะพยายามปัดเป่าโรคด้วยตัวท่านเองเสมอ และท่านมักจะยกตัวอย่างท่านเจ้าพระคุณพระยานรรัตน์ฯ วัดเทพศิรินทร์ ว่าท่านดับและปัดเป่าโรคท่านหายโดยไม่ต้องรักษา เมื่อคุณพ่อเป็นอะไร ลูกก็ต้องอ้อนวอนให้รักษาตัวโดยนายแพทย์อยู่เรื่อย ๆ ในขั้นแรก ๆ ท่านมักจะปฏิเสธไม่ยอมรักษา ท่านคิดว่าจะทำให้ลูกเปลืองเงินทอง เพราะท่านรักและห่วงลูกตัวคนเดียว ควรจะมีเงินเหลือเก็บไว้ใช้มาก ๆ เมื่อแก่เฒ่าจะได้ไม่ลำบาก พระคุณอันนี้ลูกจะจารึกไว้ชั่วชีวิต ด้วยความคิดอันนี้ของท่านทำให้ท่านเกือบตาบอด เพราะเมื่อท่านตาเจ็บเป็นต้อกระจก ท่านก็จะพยายามรักษาด้วยตัวเอง นั่งสมาธิดับความเจ็บปวดด้วยตัวเอง ซึ่งโรคก็จะหายไปชั่วขณะเมื่อออกจากสมาธิแล้วก็จะกลับคืนมาอีก ในที่สุดท่านก็ทนอ้อนวอนจากลูกให้ผ่าต้อกระจกไม่ได้ จึงได้ยอมรักษาจนหายสามารถไปไหนมาไหนได้ คุณพ่อก็ได้กลับไปช่วยงานกุศลที่วัดบัณฑูรสิงห์อีก แม้ท่านพ่อบัณฑูรสิงห์มรณะไปแล้วก็ตาม คุณพ่อเป็นผู้ที่ตั้งใจในการกุศลอย่างแท้ท่านอุตส่าห์สละกำลังกายสอน วิปัสสนาตามแบบฉบับท่านพ่อ

บัณฑูรสิงห์ในวันพระทุกวันพระที่บ้าน บางครั้งยังช่วยบัดเป่าความทุกข์เจ็บไข้ให้แก่ผู้ที่มาพึ่งด้วยความเต็มใจ โดยไม่ต้องการสิ่งตอบแทนเลย นอกจากนี้ยังได้สละเงินทองส่วนตัวทำบุญและบริจาคทานเป็นประจำ

ในบั้นปลายของชีวิต คุณพ่อป่วยเป็นโรคปวดแน่นในท้องแต่ก็ยังเดินขึ้นลงบนบ้านได้อย่างปกติ ในขั้นแรกได้ทำการรักษาที่บ้านประมาณหนึ่งเดือน โดยนายแพทย์สมพงษ์ เพ่งศรี ที่รักษาเป็นประจำ และท่านก็ได้มาเยี่ยมไข้ทุก ๆ วัน ประมาณ ๑๐ วัน อาการก็ไม่ดีขึ้น จึงได้แนะนำให้ส่งไปรักษาที่โรงพยาบาล ซึ่งก็ได้รับความอนุเคราะห์จาก คุณหลวงประจักษ์เวชสิทธิ์ ฝากเป็นคนไข้ของนายแพทย์สัจจะพันธ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้เข้ารักษาในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ได้รับการตรวจและวินิจฉัยโรคโดยละเอียด ปรากฏว่าคุณพ่อเป็นมะเร็งที่ตับ เป็นโรคซึ่งรักษายากในผู้สูงอายุ เพราะจะทำการผ่าตัดก็ไม่ได้ แม้ว่าแพทย์และพยาบาลทุกท่านจะได้เอาใจใส่ช่วยรักษาพยาบาลจนสุดความสามารถ อาการ

คุณพ่อก็ทรุดลง และมีอาการโรคไตไม่ทำงานแทรก แต่คุณพ่อก็ยังมีสติสมบูรณ์ รับประทานยาที่หมอให้ได้อย่างปกติ รู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลาจำทุกคนที่เฝ้าพยาบาลได้ จนลูกไม่คิดว่าคุณพ่อจะสิ้นชีวิตอย่างรวดเร็ว เมื่อวันเสาร์ที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๖ เวลา ๐๒.๔๕ น. รวมอายุได้ ๗๖ ปี ๓ เดือน ๔ วัน

คำไว้อาลัยแด่คุณพ่อ

คุณพ่อได้จากไปแล้วโดยไม่มีวันกลับ เมื่อเช้ามืดวันเสาร์ที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๖ ด้วยความเสียใจอย่างยิ่งแก่แม่และลูก แม้ว่าคุณพ่อได้สอนอยู่เสมอถึงความตายเป็นอนิจจัง และเป็นธรรมดาของมนุษย์ที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ แต่ก็อดที่จะเศร้าโศกอาลัยอาวรณ์มิได้

คุณพ่อเป็นเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทร ให้ความอบอุ่นร่มเย็นแก่ลูกและหลานโดยทั่วกัน การจากไปของคุณพ่อทำให้ลูกรู้สึกขาดที่พึ่งตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ด้วยกุศลผลบุญ – และคุณธรรมความดีงามที่คุณพ่อได้สร้างสมไว้ในชาตินี้ และด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยจงดลบันดาลให้คุณพ่อไปสู่สุคติในสัมปรายภพทุกประการเทอญ.

จากลูก

ขอกราบขอบพระคุณ

ขอกราบขอบพระคุณแด่ท่านที่เคารพนับถือ และบรรดาญาติมิตรทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ และให้เกียรติมาร่วมในการสวดพระอภิธรรม และสละเวลามาในงานฌาปนกิจในวันนี้ หากมีสิ่งใดบกพร่องขอได้โปรดประทานอภัยด้วย

เจ้าภาพ

คำไว้อาลัย

ของ อาจารย์สนั่น สุนทร

โอ้, น่าเสียดายคนดีที่นับถือ ท่านมีใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เลือกหน้า ทั้งมีขันติอันดีงาม อดทนทุก ๆ วิถีทาง แม้ถูกกล่าวหา ประนามนานาประการ ก็มิได้โต้ตอบ หลายครั้งหลายครา แต่ครั้งทำเหรียญรูปท่านพ่อ บางคนหาว่าท่านกินนอกกินใน บางท่านที่ไม่รู้ อาจเชื่อว่าเป็นจริง ท่านผู้นี้มีความเคารพ ท่านพ่ออย่างจริงใจ จะเห็นได้ก็คือ ท่านอุตสาหะ พยายาม ทำพิกุลเงินพิกุลทอง และเหรียญพระพุทธชินราช และพระพุทธกวักองค์เล็ก ๆ ที่ท่านพ่อแจกให้บรรดาศิษยานุศิษย์ และยังแผ่แผ่นทองให้ท่านพ่อลงตะกรุดแจกเช่นกัน ใช้กำลังกายกำลังทรัพย์ส่วนตัว และท่านเป็นคนใกล้ชิดท่านพ่อด้วย เหตุนี้หรือ เมื่อคราวท่านพ่อป่วยหนัก ท่านก็พลอยป่วยด้วย ถึงกับพูดไม่ได้ ท่านได้ไปหาพระที่วัดสระปทุม ช่วยรักษาจึงหาย ครั้นต่อมาท่านก็ป่วยเป็นโรคตา อยู่หลายเดือน ระหว่างที่ท่านป่วย ข้าพเจ้าเคยไปเยี่ยมหลายครั้ง ทุกครั้งที่ข้าพเจ้าไปเยี่ยม

คุยกันถึงข้อวัฏปฏิบัติ คุยถึงเรื่องพระสูตร ที่ท่านรู้บ้างบางตอน ที่ท่านลืมท่านชอบถาม ข้าพเจ้าก็เล่าให้ท่านฟังเนือง ๆ นี่แหละข้าพเจ้ากับท่าน เคยไปร่วมงานการกุศลด้วยกันหลายครั้ง ครั้งหนึ่งได้ไปทอดกฐินที่วัดน่าหรือท่าวังอยุธยา วัดนี้ร่วงโรยชำรุดซุดโทรมแทบจะร้าง ครั้นข้าพเจ้าและอาจารย์พิน และท่านได้ไปพิธี ร่วมกันแล้วแต่นั้นมาวัดนี้กลับเจริญรุ่งเรืองขึ้นจนทุกวันนี้ ต่อนี้ไปข้าพเจ้าและอาจารย์พิน ก็ขาดคนที่ปรึกษาหารือ เพราะท่านด่วนตัดช่องน้อย ไปเป็นสุขแต่ผู้เดียว

ด้วยความอาลัยอย่างยิ่ง

การทำบุญให้ทาน

เรียบเรียงโดย อาจารย์สนั่น สุนทร

สวัสดีพี่น้องทั้งหลาย ท่านที่นับถือพุทธศาสนา เราทุกคนต้องทำบุญรักษาศีลฟังธรรม เรื่องรักษาศีลฟังธรรมของดไว้ก่อน ข้าพเจ้าจะพูดเรื่องทำบุญหรือให้ทาน ๆ มี ๒ อย่าง ๆ หนึ่งทานนอกศาสนา ทานในศาสนา ทานนอกศาสนาอย่างไร ทานนั้นให้กับผู้รับที่ไม่มีศีล ทานในศาสนานั้นให้กับผู้มีศีล เรียกว่าทานในศาสนาแล อานิสังสะผลก็ต่าง ๆ กัน เช่นผู้ให้ไม่มีศีล ผู้รับมีศีลกุศลนั้นไม่สมบูรณ์ ผู้ให้มีศีล ผู้รับไม่มีศีล ผลกุศลที่ได้ ก็ไม่สมบูรณ์ ฉะนั้นโบราณาจารย์ ท่านฉลาดรอบรู้ ท่านจึงสอนให้พวกเราชาวพุทธจะทำบุญให้ทาน ท่านให้อาราธนาศีล ๕ เสียก่อนแล้วทำบุญเลี้ยงพระ ก็ได้บุญสมเจตนา แต่การทำบุญก็ตามทำบาปก็ตาม ข้าพเจ้าขอเล่าเป็นนิทาน มีชายแก่สองคนชวนกันมาเผาศพพระ ที่ อ. พระประแดง ที่วัด ๆ หนึ่งครั้นถึงวัด จอดเรือเรียบร้อยแล้ว คนหนึ่งเฝ้าเรือ อีกคน

หนึ่งขึ้นไปบนวัด เข้าหาเจ้าอาวาส เพื่อถามข้อความว่าค่ำนี้มีอะไรบ้าง เวลาไหนประชุมเพลิง ท่านก็บอกเล่าให้ฟัง แล้วท่านก็ถามว่าประสกนี้มาจากไหน จึงไม่รู้กำหนดงานครั้งนี้ คนที่ขึ้นไปหาพระ ก็ตอบว่ากระผมมาจากปากอ่าวท่าจีนด้วยกันทั้งสองคน ๆ หนึ่งเฝ้าเรือ พระท่านก็ถามต่อไปว่า ประสกประกอบอาชีพหากินอะไร คนนั้นก็ตอบว่ากระผมแก่แล้วทำมาหากินไม่ไหวแล้ว ต้องอาศัยกินกับลูกหลาน พระท่านก็ถามว่า ลูกหลานทำอาชีพอะไร คนนั้นก็ตอบว่าอาชีพก็คือวางเบ็ดรุนกุ้งใสเคย พระถามอีกว่าลูกหลานได้กุ้งปลามาดีใจไหม คนนั้นก็ตอบว่า กระผมไม่ยินดีไม่ยินร้าย พระท่านว่าดีแล้วประสก ครั้นคุยวิสาสะรู้เรื่องแล้วลาพระลงไปเฝ้าเรือ เพื่อจะให้เพื่อนมาคุยกับพระบ้าง เพื่อนขึ้นจากเรือก็ตรงไปหาพระ แกกราบพระแล้วนั่งลง ท่านเจ้าอาวาสถามว่า ประสกมาจากไหน เพื่อนก็ตอบว่ากระผมมาด้วยกันสองคน ๆ ที่เขาพึ่งลงไปเฝ้าเรือผมขึ้นมานี้แหละครับ พระท่านก็รู้ว่ามาด้วยกัน ท่านก็ถามเพื่อนคนนั้นว่าตัวเราทำอะไรกิน เพื่อนก็ตอบว่ากระผมแก่แล้ว อาศัยกินอยู่กับลูกหลาน พระท่านถามว่าลูกหลานทำอะไรกิน เพื่อนแกตอบว่าลูกหลานออกวางเบ็ดรุนกุ้งใสเคย

พระท่านถามว่า ลูกหลานได้กุ้งปลามา เราดีใจไหม ตอบกระผมนั้นดีใจครับ พระถามทำไมดีใจ ตอบดีใจเพราะกินอิ่ม ขณะนั้นพอดีท่านเจ้าคุณ ท่านมายืนอยู่ใกล้ที่นั้น พระเจ้าอาวาสนิมนต์ให้เจ้าคุณนั่งแล้ว เจ้าอาวาสเล่าให้ท่านเจ้าคุณฟัง คือเพื่อนนี้มาด้วยกันสองคนลำเดียวกัน แต่จิตใจไม่เหมือนกัน คนทั้งสองนี้อาศัยกินกับลูกหลานเหมือนกัน ลูกหลานทำมาหากิน ทางป่านาติบาต กระผมว่าลูกหลานได้กุ้งปลามาดีใจไหมคนหนึ่งตอบว่า ไม่ยินดีไม่ยินร้าย แต่รายนี้แกตอบว่าดีใจ เพราะแกกินอิ่ม กระผมสงสัยจะพลอยบาปกับลูกหลานด้วย ฉนั้นจึงนิมนต์ ท่านเจ้าคุณช่วยกรุณาตัดสินชี้ขาดให้กระผมด้วย ท่านเจ้าคุณรู้เรื่องดีแล้ว ท่านจึงประกาศให้พระสงฆ์ที่นั่งอยู่ ณ หอฉันนั้นว่า ท่านทั้งหลายคอยฟัง ถ้าข้าพเจ้าพูดผิด ท่านจงนิ่งเสีย ถ้าข้าพเจ้าพูดถูกจงสาธุด้วย ท่านเจ้าคุณท่านหยิบเอาถ้วยชาขึ้นตั้งบนนิ้วหัวแม่มือตั้งแล้วปล่อยมือไม่ได้ ท่านก็วางถ้วยลงกับพื้นแล้วท่านยกถ้วยชาขึ้นตั้งบนสองนิ้ว ปล่อยมือไม่ได้อีก ท่านเจ้าคุณจึงเอาถ้วยชา วางลงกับพื้นแล้ว ท่านก็ยกถ้วยชาขึ้นตั้งบน ๓ นิ้วท่านเจ้าคุณ ปล่อยมือได้ถ้วยชาไม่ตก พระสงฆ์ที่นั่งอยู่ ณ ที่นั้น จึงสาธุขึ้นพร้อมกัน นิทานเรื่องนี้แสดง

ให้รู้ว่า เพื่อนที่ว่าดีใจเพราะกินอิ่ม ยังไม่เป็นบาปยังไม่ครบองค์ ๓ ฉนั้นเราท่านทั้งหลาย จะทำบุญก็เช่นกัน ต้องครบองค์ ๓ จึงจะสมบูรณ์ คำว่าองค์ ๓ คือ ใจ ๑ ใจนึกคิดว่าจะทำบุญ ๆ เกิดทางใจ ๑ กาย ๑ กายคือตัวเราขาแขนของเรา ๆ เดินไปหาเข้าของมาต้มแกง เพื่อจะทำบุญเลี้ยงพระ ในวันพรุ่งนี้พอถึงเวลา เราก็จัดของคาวหวานใส่จาน ใส่สำรับเพื่อถวายพระ ๆ นั่งเรียบร้อยแล้ว เราช่วยยกคาวหวาน ประเคนให้พระเสร็จแล้ว นี่สำเร็จแล้วแต่ไม่ครบองค์ ๓ ถ้าจะให้ครบองค์ ๓ ต้องกล่าวคำถวายด้วย จึงจะครบองค์ ๓ แล เพราะฉนั้นข้าพเจ้า จึงได้พยายามเขียน เรื่องทำบุญนี้เพื่อท่านทั้งหลาย จะทำบุญให้ทาน จะได้กุศลอันสมบูรณ์ ขอเดชะกุศลผลบุญ อันเกิดจากหนังสือ ที่พิมพ์แจกในงานศพ อ,จ, ราหุลครั้งนี้ให้แก่ท่าน ๆ ได้รับผลในการกุศลนี้จงดลบรรดาล ให้ดวงวิญญาณ อ,จ, ราหุล จงไปสู่สุคติภพด้วยเทอญ.

สุภาษิตธรรมของพระอาจารย์
ชื้น โพธิผล แห่งวัดโรงธรรม

สุภาษิตานุสรณ์

เขาด่าเรา ดีกว่า เราด่าเขา
ด้วยเหตุเรา ไม่ด่า หาโทษไม่
ใครถูกผิด คิดดู รู้ที่ใจ
อดทนได้ เป็นบุญ คุณของเรา
เขาผู้ด่า ท่านว่า บาปทางปาก
ยิ่งด่ามาก บาปมาก เพราะปากเขา
ปากเขาด่า ออกไป ใช่ปากเรา
ตัวของเขา ปากเขา เผากันเอง

ชาตะมตานุสรณ์

กลฺยาณการี กลฺยานํ ปาปการี จ ปาปกํ

คนทำเหตุดีย่อมได้ผลดี คนทำเหตุชั่วย่อมได้ผลชั่ว ฯ

คนตายไปแล้วไปไหน ไม่มีใครกำหนดรู้
ควรคิดพินิจดู คนเกิดมาได้อย่างไร
เกิดมาแล้วก็ตาย ทิ้งร่างกายหายไปไหน
เป็นข้อควรวิจัย ไว้เป็นหลักประดับตน
พระองค์ทรงสอนว่า สัตว์เกิดมาตามเหตุผล
ที่เกิดมาเป็นตน ด้วยอำนาจแห่งบุญกรรม
เกิดมาเป็นคนดี เพราะกรรมดีอุปถัมภ์
ผลแห่งกุศลกรรม อำนวยให้เป็นคนดี
เกิดมาเป็นคนชั่ว พาให้ตัวหม่นหมองศรี
เพราะทำกรรมไม่ดี จึงมีชั่วติดตัวมา
อยากทราบว่าตายไป มีอะไรเป็นเบื้องหน้า
สองแพร่งแห่งมรรคา ท่านกล่าวว่าทางดำเนิน
สวรรค์คือที่สุข ทั้งสนุกและเพลิดเพลิน
เป็นแหล่งความเจริญ ของบุคคลผู้ทำดี
นรกคือที่ทุกข์ ไม่มีสุขทุกวิถี
เป็นอบายภูมิ ของบาปเช่นผู้ทำกรรม
พระองค์ทรงสอนไว้ ในพระไตรปิฎกธรรม
เป็นหลักที่ควรนำ น้อมมาไว้ตักเตือนตน

เรื่องหมดเวรสิ้นกรรม

เขาด่าเรา	ดีกว่าเราด่าเขา
เขาใส่ร้ายเรา	ดีกว่าเราใส่ร้ายเขา
เขานินทาเรา	ดีกว่าเรานินทาเขา
เขาหลอกลวงเรา	ดีกว่าเราหลอกลวงเขา
เขาเบียดเบียนเรา	ดีกว่าเราเบียดเบียนเขา
เขาโกงเรา	ดีกว่าเราโกงเขา
เขารุกรานเขตบ้านเรา	ดีกว่าเรารุกรานเขตบ้านเขา
เขาทำลายพืชผลในที่ดินของเรา	ดีกว่าเราทำลายพืชในที่ดินของเขา
เขาลักของเรา	ดีกว่าเราลักของเขา
เขาคิดให้เราล่มจม	ดีกว่าเราคิดให้เขาล่มจม
เขาเป็นศัตรูเรา	ดีกว่าเราเป็นศัตรูเขา
เขาตีเรา	ดีกว่าเราตีเขา
เขาฆ่าเรา	ดีกว่าเราฆ่าเขา
เขาหลงเรา	ดีกว่าเราหลงเขา
เขาทำชั่ว	ดีกว่าเราทำชั่ว
ช่วยทุกข์เขา	ดีกว่าให้ทุกข์เขา

สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน

จงอย่ามีเวรมีภัยแก่กันเลย จงอย่าเบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด

เรื่องคน

เกิดเป็นคน	ทุกคน	ต้องทนอยู่
ทนต่อสู้	เหตุการณ์	นั้นนักหนา
ทนต่อความ	เกิดแก่	และโรคา
ทนต่อหน้า	ที่ตน	ทนหากิน
ทนต่อความ	เหนื่อยยาก	ลำบากยิ่ง
ทนทุกสิ่ง	ก้มหน้า	หาทรัพย์สิน
ทนจนหลัง	เทียมฟ้า	หน้าเทียมดิน
เพราะเรื่องกิน	อย่างเดียว	เที่ยวหากิน

เรื่องก่อนหลัง

คนเกิดก่อน	ตายก่อน	นับไม่ถ้วน
ไม่มีส่วน	มั่นคง	ที่ตรงไหน
คนเกิดหลัง	ตายหลัง	ยังเท่าไร
คนตายไป	ตามกัน	ทุกวันคืน

คนอดีต ปัจจุบัน อนาคต
คนตายหมด ไม่มีคน จะทนฝืน
คนต้องตาย ไม่มีคน จะทนฝืน
คนจะฝืน ความตาย ที่ไหนมี

เรื่องเท่าไร

คนเกิดมี เท่าไร ตายเท่านั้น
ผิดแต่วัน ตายก่อน หรือตายหลัง
คนเกิดก่อน เกิดหลัง ไม่จีรัง
คนเกิดก่อน ตายหลัง ก็ถมไป
คนคนใด เกิดมา ต้องนับได้
คนนั้นตาย ดั่งว่า อย่าสงสัย
คนที่เกิด ขึ้นมา อีกเท่าไร
คนต้องตาย เท่านั้น ไม่ผันแปร

เรื่อง ถาม ถาม ถาม

ถามว่าคน เกิดมา ทำไมเล่า
ตอบตามเค้า ทันที มีความหมาย
คนที่เกิด ขึ้นมา ทั้งหญิงชาย
เกิดมาตาย ด้วยกัน นั้นทุกคน

ทั้งคนถาม	คนตอบ	ก็ตายด้วย
เป็นมิตรม้วย	ด้วยกัน	ทุกแห่งหน
คนมีแก่	เจ็บตาย	ประจำตน
แต่ละคน	ถือสิทธิ์	ติดตัวมา

เรื่องคิดค้น

ขอให้คน	ทุกคน	ได้ค้นคิด
ถูกหรือผิด	คิดค้น	คบทั้งหลาย
หากค้นพบ	เห็นครบ	แก่เจ็บตาย
รีบขวนขวาย	หาทาง	สร้างความดี
จงละบาป	ทำบุญ	เป็นทุนไว้
เป็นปัจจัย	สืบต่อ	ก่อวิถี
นำให้เกิด	เบื้องหน้า	สุขามี
พ้นไพรี	เกิดตาย	หมายนิพพาน

อธิษฐานใจ

โดย

ภิกขุ ปัญญานันทะมุนี

ขอเจริญพรแด่ทุกท่าน ณ บัดนี้เป็นเวลาที่จะได้ฟังปาฐกถาข้อธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธ-ศาสนา เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่พวกเราทั้งหลาย ที่ได้มาประชุมกันในสถานที่นี้ อันเรื่องของการฟังธรรมะในทางศาสนาที่เรานับถืออยู่นั้น เป็นการศึกษาแบบหนึ่ง เป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในข้อธรรมะนั้น ๆ ชัดเจนถูกต้อง ความรู้ความเข้าใจในเรื่องธรรมะ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตของเราแต่ละคน เพราะการดำรงชีวิตอยู่ในโลกเราจะอยู่โดยไม่มีเข็มทิศนำทางนั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ เหมือนกับเรือที่ออกไปในทะเลใหญ่จะต้องอาศัยเข็มทิศแผนที่สำหรับนำทาง ที่จะให้เรือนั้นแล่นไปสู่จุดหมายปลายทางได้โดยเรียบร้อยฉันใด ในชีวิตของเราแต่ละคนนี้ก็เหมือนกัน เราจะต้องมีเข็มสำหรับนำทางชีวิต เพื่อให้ดำเนินชอบตามหลักนั้น ๆ เข็มสำหรับชีวิตของเราก็คือ ธรรมะในทางศาสนาที่เรานับถือ โดยเฉพาะเราที่เป็นคนไทยนับถือพระพุทธศาสนา

หลักธรรมะในทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักครองใจของเราชาวไทยมาเป็นเวลาเกือบพันปี เราได้มีความสุขมีความเจริญตามสมควรแก่ฐานะ โดยอาศัยธรรมะในทางพระศาสนาเป็นเครื่องนำทางชีวิตตลอดมา เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เป็นความจำเป็นที่เราควรจะต้องศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจนถูกต้อง

การศึกษาเรื่องธรรมะนั้นเราทำได้ ๒ วิธี คือ ศึกษาด้วยการฟังอย่างหนึ่ง ศึกษาด้วยการอ่านอย่างหนึ่ง สำหรับการศึกษาด้วยการฟังนั้น เป็นการศึกษาแบบเก่าแก่แท้เพราะในสมัยครั้งกระโน้น เมื่อพระผู้มีพระภาคยังทรงพระชนม์อยู่ ในสมัยนั้นไม่มีการเขียนหนังสือ ไม่มีการจารึกพระธรรมคำสอนไว้ในสิ่งใด ๆ พระองค์ได้เสด็จเดินทางไปพบปะประชาชน ตามท้องถิ่นต่าง ๆ แล้วก็พูดให้ฟัง คนที่ไปฟังเขาก็ฟังอย่างตั้งอกตั้งใจ เมื่อฟังด้วยความตั้งใจย่อมได้ปัญญา คือความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น นี่คือการศึกษาในยุคแรก ๆ สาวกของพระผู้มีพระภาคเรียนโดยอาศัยการฟังทั้งนั้น แล้วก็ทรงจำสืบต่อกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปี จึงได้มีการเขียนเป็นตัวหนังสือ

สำหรับพวกเรา ในสมัยนี้ก็ศึกษาด้วยการฟังก็ได้ เช่นฟังเทศน์ตามวัด ฟังปาฐกถาทางวิทยุ หรือมีการประชุมฟังกัน ณ ที่ใดที่หนึ่ง โดยเฉพาะในสมัยนี้มีการเผยแพร่คำสอนด้วยวิธีการพูดให้ฟังนี้มีหลายที่หลายแห่ง ถ้าเราสนใจฟังก็จะได้ความรู้ความเข้าใจ นอกจากเรื่องการฟังแล้ว เราควรจะได้อ่านหนังสือ ตำรับตำราทางศาสนาบ้าง

ในสมัยก่อนหนังสือหายาก โดยมากก็เป็นสำนวนสำหรับนักปราชญ์ คนธรรมดาสามัญอ่านแล้วไม่เข้าใจ แต่ว่าในสมัยนี้มีการศึกษาเจริญก้าวหน้า ผู้รู้ได้เขียนหนังสือธรรมะประเภทง่าย ๆ ให้คนเอาไปศึกษาได้โดยสะดวกสบาย เราที่เป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา ก็ควรจะได้หาหนังสือประเภทเหล่านั้นมาไว้กับบ้านกับเรือนเพื่อจะได้อ่านในเวลาว่าง ๆ หรือเวลากลุ้มใจ หรือในเวลาที่เราอยากรู้ ถ้าหากเราว่างเวลาใด เราใช้เวลาว่างนั้นให้เป็นประโยชน์ ในการศึกษาข้อธรรมะในทางศาสนา หรือว่าเวลาใดเรากลุ้มอกกลุ้มใจ เราก็หยิบหนังสือธรรมะมาอ่าน หนังสือธรรมะเป็นเหมือนดังกับยาแก้โรคทางใจ ถ้าเราอ่านหนังสือศาสนา ใจสบายหายทุกข์หายโศกไป หรือเวลาใดมีความสงสัยแคลง

ใจในข้อธรรมะบทใดบทหนึ่ง เราก็ไปหาหนังสือศาสนามาอ่าน อ่านแล้วจะแก้ไขปัญหาคือ ความสงสัยนั้นได้ อันนี้เป็นประโยชน์มาก ในเรื่องเกี่ยวกับการอ่าน

คนที่เขาเป็นคนดี มีชีวิตรุ่งโรจน์ตลอดไปนั้นล้วนแต่เป็นนักศึกษาเรื่องของศาสนาทั้งนั้น ไม่ว่าคนนั้นจะนับถือศาสนาอะไร เราลองศึกษาชีวประวัติของคนเหล่านั้นดู ถ้าหากว่าเป็นคนดีจริงเก่งจริง คือ ดีจนตัวตาย ตายแล้วก็ยังไม่หมดดี คนยังยกย่องเชิดชูบูชา คนประเภทนี้เป็นนักศาสนาควบคู่กันไปกับเป็นนักในเรื่องอื่น เช่นสมมุติว่าเขาเป็นนักการเมือง เขาก็เป็นนักศาสนาด้วย เป็นนักวิทยาศาสตร์ก็เป็นนักศาสนาด้วย หรือจะเป็นอะไรในวิชาสาขาต่าง ๆ เขาก็ไม่ได้ทิ้งธรรมะ ไม่ได้ทิ้งศาสนา พยายามเอาหลักศาสนามาเป็นแนวทางสำหรับดำเนินชีวิต ชีวิตของเขาจึงเป็นไปด้วยความเรียบร้อยราบรื่นไม่มีเสียหาย แม้ตัวตายไปแล้วชื่อก็ยังอยู่ หอมหวนอยู่ตลอดเวลา อันนี้เป็นผลเนื่องมาจากชีวิตคลุกคลีอยู่กับธรรมะในทางพระศาสนา

ในเมืองไทยเวลานี้ เรากำลังต้องการอยู่อย่างหนึ่ง คือต้องการคนที่ดีจริง ๆ สำหรับจะได้ช่วยกันสร้างชาติ

สร้างบ้านเมือง ในการสร้างชาติสร้างบ้านเมืองนั้นก็หมายความว่า เราทุกคนมีความสำนึกในหน้าที่ ใครมีหน้าที่อันใดก็ทำหน้าที่อันนั้นให้สมบูรณ์ให้เรียบร้อย, การทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ให้เรียบร้อยนั่นแหละ คือการแสดงออกซึ่งน้ำใจว่าเราเป็นผู้มีความรักชาติเห็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง การที่เราจะได้เป็นผู้ทำงานอย่างนั้นได้ ต้องมีน้ำใจประกอบด้วยธรรมะ ถ้าน้ำใจไม่มีธรรมะเป็นหลักคุ้มครองแล้ว ไม่สามารถที่จะทำหน้าที่ของตนให้เรียบร้อยได้ เพราะคนที่ไม่มีธรรมะเป็นหลักในใจก็ย่อมมีสิ่งอื่นเข้ามาอยู่แทน

ในใจของคนเรานั้น มีธรรมชาติอยู่ ๒ ประการ เรียกว่า **ธรรมชาติฝ่ายสูง** กับ **ธรรมชาติฝ่ายต่ำ** ธรรมชาติฝ่ายสูงนั้นเป็นเรื่องของพระ เป็นเรื่องของธรรมะ ธรรมชาติฝ่ายต่ำนั้นเป็นเรื่องของผีของมาร หรือเรื่องของกิเลสที่มันเกิดขึ้นในใจของเรา แล้วก็ลากจิตใจของเราไปในทางชั่วทางต่ำ เราไม่มีกำลังใจเข้มแข็งพอ ไม่มีความรู้สึกผิดชอบที่สูงพอ ก็ไม่สามารถที่จะเอาชนะธรรมชาติฝ่ายต่ำได้ จึงได้เสียผู้เสียคนไป ให้สังเกตเพื่อนฝูงมิตรสหายของเราบางคน มีความสามารถในการงานแต่ว่าจิตใจไม่ดี ผลที่สุดกลายเป็นคนเสียผู้เสียคนไป ทำไมจึงได้เสียคน ก็เพราะว่าเขาตกอยู่

ในธรรมชาติฝ่ายต่ำ อำนาจกิเลสประเภทต่าง ๆ ที่มันเกิดขึ้นในใจนั้นดึงจิตใจของเขาให้มันต่ำลงไปทุกเวลา ไม่มีความยับยั้งชั่งใจ ไม่มีความอดทนเพียงพอที่จะเอาชนะสิ่งเหล่านั้น จึงกลายเป็นคนขี้แพ้อยู่ตลอดเวลา

ยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ เช่นเราเป็นนักเสพย์ติดของต่าง ๆ เช่นเป็นนักเสพย์สุรา ตอนเย็นตอนเช้าต้องไปดื่ม หรือว่าตื่นขึ้นก็ต้องไปดื่มสุรา หรือบางคนก็ติดในเรื่องการพนัน ติดในการเที่ยวเตร่กลางคืน หรือว่าติดของอื่นเวลาความอยากในเรื่องอย่างนี้เกิดขึ้นพอตื่นเช้าขึ้นก็อยากเหล้า เราเคยบังคับตัวเองบ้างไหม? ไม่มีใครที่จะบังคับตัวเอง ก็ต้องไปดื่มสิ่งนั้นตามความอยาก หรือว่าเราอยากบุหรี่ขึ้นมาไม่เป็นเวล่ำเวลา เช่นเวลาเข้าห้องประชุมฟังธรรมะฟังปาฐกถาหรือว่าไปนั่งในโบสถ์อันเป็นสถานที่ที่เราควรจะฝึกฝนเอาชนะตัวเอง เพื่อยกระดับจิตใจของเราให้สูงส่งขึ้น แต่ว่าเราก็บังคับมันไม่ได้ เราพ่ายแพ้มัน พอความอยากมาสะกิดเข้าที่ห้องหัวใจเท่านั้น เราก็ตกลงในอำนาจของมันทันที แล้วเราก็ไปทำสิ่งนั้น ๆ ตามอำนาจฝ่ายต่ำมันปรารถนา คนอย่างนี้เขาเรียกว่าคนที่มีใจตกอยู่ในอำนาจของพญามาร ถ้าใจของ

เราตกอยู่ในอำนาจของมารแล้วเราจะก้าวหน้าไปไม่ได้ พญา-มารมันจะดึงแข้งดึงขาเราให้ไหลไปในทางชั่วทางต่ำตลอดเวลาเอาตัวไม่รอด อันนี้เป็นธรรมชาติฝ่ายต่ำ

ในชีวิตประจำวันของเรา เราอยู่ในโลกนี้อยู่กันเพื่ออะไร? ขอตอบให้เข้าใจง่าย ๆ ว่า เราอยู่เพื่อการต่อสู้ เราต่อสู้กับอะไร? สู้กับอำนาจฝ่ายต่ำที่มันเกิดขึ้นรบกวนจิตใจของเรา เราจะไม่ยอมให้อำนาจฝ่ายต่ำนั้นครอบงำใจเราพยายามเอาชนะ เราจะบังคับตัวเองไว้ตลอดเวลา อันคนที่จะชนะธรรมดาฝ่ายต่ำหรือมีการบังคับตัวเองได้นั้น ก็ต้องอาศัยธรรมะเป็นมูลฐาน ไม่ใช่เพียงแต่มีความรู้ในทางธรรมะอย่างเดียว แต่ต้องมีการฝึกฝน มีการอบรมจิตใจในเรื่องนั้นมีความตั้งใจดีไว้เป็นเบื้องต้น คือการตั้งใจว่าเราจะอยู่อย่างคนชนะ เราจะไม่อยู่อย่างคนแพ้ เราจะอยู่อย่างไทย เราจะไม่อยู่อย่างทาส เราจะอยู่อย่างลูกศิษย์พระพุทธเจ้า เราจะไม่อย่างลูกศิษย์พญามารเป็นอันขาด

ที่เรียกว่าอยู่อย่างผู้ชนะ ก็หมายความว่า ให้รู้ว่าอะไรมันเกิดขึ้นในใจของเรา ในเรื่องอย่างนี้เราต้องรู้ว่ากิเลสประเภทต่าง ๆ ที่มันเกิดขึ้นในใจของเรา แล้วจะดึงเรา

ไปในทางชั่วทางต่ำนั้นมีอะไรบ้าง เช่นว่าเจ้า**ความโลภ** เกิดขึ้นในใจ มีความอยากได้รุนแรงอยากได้ของคนอื่น ไม่ใช่ของ ๆ ตัวเอง แม้ของที่ตัวจะได้นั่นแหละแต่ว่ายังไม่ถึงเวลาก็มีความอยากจะได้ขึ้นมาแล้ว เหมือนว่าเราทำงานมีเงินเดือนแต่ว่าเงินเดือนยังไม่ทันออก เราอยากจะได้ขึ้นมา เราหยิบเอาของหลวงไปใช้ก่อน อย่างนี้มีความโลภเหมือนกัน หรือว่าเรามีสิทธิที่จะได้เพียง ๕ แต่ว่าเราอยากเอาสัก ๑๐ อย่างนี้ก็เรียกว่า **โลภะ** มันเกิดขึ้นรบกวนจิตใจ เมื่อเจ้าโลภะเกิดขึ้นรบกวนจิตใจ มันก็จะบังคับใจเราให้ดิ้นรนเพื่อความอยากอย่างนั้นเป็นเหตุให้ฆ่าเขาก็ได้ ให้ไปลักของเขาก็ได้ ให้ประพฤติผิดในทางกามก็ได้ ให้เป็นคนเอารัดเอาเปรียบเพื่อนฝูง ไม่ซื่อสัตย์ต่อการงานต่อหน้าที่มีความเสียหายหลายสิ่งหลายประการ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสไว้ว่า **"โลโภ ธมฺมานํ ปริปนฺโถ"** ความโลภเป็นอันตรายของธรรมะด้วยประการทั้งปวง คำว่าธรรมะในที่นี้หมายถึงความดีอันจะเกิดขึ้นในใจของเรา พอมีความโลภเกิดขึ้นแล้วมันสกัดกั้นไม่ให้ความดีทั้งหลายเจริญงอกงามอยู่ในใจของเราได้ เราก็ไหลไปตามอำนาจของมัน คนที่ได้เสียผู้เสียคนไปนั้นเพราะอำนาจความโลภมีไม่ใช่น้อย เช่น มีการทุจริต การคอรัปชั่นในหน้าที่ในการงาน อันนี้เกิดจากความโลภมาก

อยากได้ในสิ่งนั้น ๆ ไม่มีหลักปัญญาเป็นเครื่องประดับใจ ไม่ได้คิดนึกว่าชีวิตของเราคืออะไร เราเกิดมาอยู่นี้แล้วเราจะตายไปแล้ว เราได้อะไรไปบ้าง เราเอาอะไรไปบ้าง เวลาตาย ไม่มีใครเอาอะไรไป เกิดมาอย่างไรก็ไปอย่างนั้น แต่คิดไม่ได้ เมื่อคิดไม่ได้ก็คิดจะเอาท่าเดียว เป็นคนประเภทกอบเอาโกยเอา เพราะอำนาจความโลภครอบงำจิต เลยเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตด้วยประการต่าง ๆ หรือในขณะใด **ความโกรธ** เกิดขึ้นครอบงำจิตใจ เวลาใดความโกรธเกิดขึ้นใจมันก็ร้อนกระวนกระวาย นั่งอยู่นิ่ง ๆ ไม่ได้ ต้องแสดงอาการปรากฏทางหน้าทางตา ทางมือ ทางเท้า ทางคำพูดออกไปในรูปแปลก ๆ ซึ่งผิดปกติสามัญชนพึงจะพูดจะทำในรูปเช่นนั้น อันนี้เกิดเพราะอำนาจความโกรธ ความโกรธทำตนให้เกิดเป็นอาชญากร นำคนให้ทำความเสียหายแก่ชีวิตแก่การงานด้วยประการต่าง ๆ เวลาโกรธทีไรแล้ว เราไม่ได้เป็นตัวของเราเอง แต่เราตกเป็นทาสของความโกรธ ความโกรธเป็นนายเรา มันบังคับเรา มันจูงเราไปสู่อำนาจของมันด้วยประการต่าง ๆ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีไม่มีในใจ แล้วก็ใจร้อนใจกระวนกระวาย อาการทางกายก็ไม่สบายสมองไม่ดี หัวใจเต้นไม่สม่ำเสมอ ประสาททำงานไม่ปกติ ต่อมในร่างกาย

ก็พลอยชำรุดทรุดโทรมไป คนใดโกรธบ่อย ๆ อายุสั้นตายเร็ว เพราะบางทีโกรธจนเป็นลมเป็นแล้งไป อำนาจความโกรธมันแรงอย่างนี้ ถ้าเกิดขึ้นแล้วทำให้เกิดความเสียหาย เราจึงควรรู้ว่ามันไม่ได้เรื่อง ถ้าเกิดขึ้นในใจเราแล้วจะเสียหายมาก

เวลาใด เกิด **ความหลง** ขึ้นมาเพราะไม่รู้ไม่เข้าใจในเรื่องนั้นชัดเจนตามความเป็นจริง คนเราที่หลงอะไร มัวเมาในเรื่องอะไรนั้น ก็เพราะว่าขาดการศึกษาในเรื่องนั้น ไม่รู้ว่าเรื่องนั้นมันเรื่องอะไร มันมาอย่างไร มันจะไปอย่างไร มันจะเป็นประโยชน์ เป็นทุกข์ เป็นโทษอย่างไร เราควรจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นในรูปใด เราไม่เข้าใจก็หลงมัวเมาในสิ่งนั้น ๆ คนเราถ้าหลงในเรื่องใดแล้วเป็นทุกข์เพราะเรื่องนั้น

ตัวอย่าง เช่น พวกหลงการพนัน ติดการพนันงอมแงมไปหมด ถ้าไม่ได้ไปเล่นละก็อยู่ไม่ได้ เช่น วันเสาร์วันอาทิตย์พวกหลงม้าก็ต้องไปสนามม้า ไปให้ม้ามันเตะมันอะไรเสียหน่อย แล้วก็กลับบ้าน กลับบ้านหน้าเศร้าถ้าแพ้ เวลาชนะก็หน้าบานหน่อย แต่ก็บานไม่กี่วันประเดี๋ยวก็เศร้าต่อไป ผลที่สุดก็ตั้งเนื้อตั้งตัวไม่ได้ นี่เป็นความหลงใหล เป็นความ

มัวเมาในสิ่งนั้น เพราะไม่รู้ว่าสิ่งนั้นมันเป็นทุกข์เป็นโทษแก่ชีวิตแก่การงาน

ในกิเลสประเภทอื่น ๆ เช่นว่า **ความริษยา** เกิดขึ้นในใจของเรา ไม่อยากให้ใครดี ไม่อยากให้ใครเจริญ ไม่อยากให้ใครก้าวหน้าในชีวิตในการงาน คิดแต่ว่าจะทำลายเขาตลอดเวลา น้ำใจที่จะพลอยยินดีในความดีในความสุขความเจริญของผู้อื่นนั้นไม่มีในใจ คนที่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลสอย่างนี้ตามภาษาพระท่านเรียกว่า **เป็นทาส** ไม่เป็นไทยแก่ตัวเอง การเป็นทาสนั้นเป็นความทุกข์ การเป็นไทยนั้นเป็นความสุข ข้อปฏิบัติธรรมะในทางพระพุทธศาสนาสอนเราให้เป็นไทยแก่ตัว แต่ตัวเราเองแต่ละคนนี้เรียกตัวเราเองว่าเป็นคนไทย นับว่าชาติไทยนั้นมีความหมายลึกซึ้งด้านธรรมะด้วย ไม่ได้หมายความว่าเป็นอิสระเสรีในทางการเมือง การศาล การเศรษฐกิจ การทูตอะไรอย่างนั้นมิได้ แต่ว่าเราหมายถึงการมีเสรีภาพในทางจิตใจ

จิตใจที่เป็นเสรีนั้น คือจิตใจประเภทใด ? คือจิตใจที่ไม่ตกอยู่ในอำนาจฝ่ายต่ำ แม้ฝ่ายต่ำมันเกิดขึ้นเราก็รู้ รู้เท่ารู้ทัน รู้ว่านี่ความโลภมันเกิดขึ้นแก่เรา นี่ความโกรธมัน

เกิดขึ้นแก่เรา อันนี้เป็นความหลง อันนี้เป็นความริษยา อันนี้เป็นความพยาบาท อันนี้เป็นความคิดในทางชั่วร้าย มันเกิดขึ้นในจิตใจของเรา เรารู้เท่ารู้ทัน เหมือนกับคนอยู่ในบ้านรู้จักหน้านักเลงอันธพาล นักตัดช่องย่องเบา ถ้าเราเห็นมันเราก็คิดป้องกันตัวได้ เราไม่ให้มันมาทำร้ายเราฉันใด กิเลสประเภทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในใจของเรานี้ก็เหมือนกัน ถ้าเราไม่รู้เราก็เสียท่ามัน แต่ถ้าเรารู้จักหน้าตามันไว้บ้าง เราก็มีการต่อสู้มันได้ ต่อสู้เพื่อให้จิตใจของเราเป็นไทย จิตใจที่เป็นไทยนั้นคือจิตใจที่อยู่เหนือสิ่งนั้น ไม่ให้สิ่งนั้นครอบงำเรา เราไม่เป็นทาสของธรรมดาฝ่ายต่ำ เรียกว่าเป็นไทยแก่ตัว เพราะฉะนั้นเราจะต้องมีสิ่งที่เรียกว่า "**ไทยรำลึก**" มีความสำนึกอยู่เสมอ คอยเตือนตัวเองไว้บ่อย ๆ ว่า "**กูเป็นไทย กูจะไม่เป็นทาสสิ่งใด ๆ**" ความคิดอันใดเกิดขึ้นในใจจะทำให้ตกเป็นทาสก็ต้องบอกไว้ว่า ระวังไว้ให้ดี จะกลายเป็นทาสเขา ความเป็นไทยมันจะหายไป มันจะเสียเกียรติเสียชื่อเสียง หมดความเป็นไทยแก่ตัว เราคอยเตือนไว้อย่างนี้ คอยบอกตนเองไว้อย่างนี้เสมอ ๆ ไม่ว่าเราจะไปในสถานที่ใด คบหาสมาคมกับใคร

เรื่องการไปในที่ใด ก็สำคัญเพราะว่าสถานที่บางแห่งเราไปแล้วมันทำให้เราเป็นทาส คนบางคนเมื่อคบกันแล้วทำให้เราเป็นทาสในเรื่องอะไรต่าง ๆ สถานที่ที่ไม่ควรไปมันก็มีเช่นว่า โรงเหล้า บ่อนการพนัน ซ่องที่มีคนชั่ว ๆ เขาอยู่กันถนนที่มันเต็มไปด้วยความชั่วร้าย ถ้าเราจะไปในที่นั้น **เราต้องเอาพระติดใจไปด้วย ไม่ใช่เพียงแต่เอาพระห้อยคอห้อยที่คอน่ะมันไม่พอหรอก เราจะต้องเอาพระใส่ไว้ในใจ พระที่เราควรใส่ไว้ในใจหมายถึงอะไร หมายถึงปัญญา ความรู้สึกตัว หรือว่าความรู้รอบตัวในเรื่องเหล่านั้น ให้รู้ว่าสถานที่นั้นคืออะไร มันดีหรือมันชั่วมันเสื่อมหรือว่ามันเจริญ เป็นไปเพื่อความสุขหรือความทุกข์ ถ้าเราไปสู่สถานที่นั้นจิตใจเราจะเปลี่ยนไปอย่างไรบ้าง เราก็ต้องรู้ตัวไว้** เมื่อเดินไปในที่นั้นต้องเดินไปในอาการสำรวมเหมือนดังกับว่าเราเดิน ไปในตรอกที่มีโคลนตมมาก เราก็ต้องเดินด้วยความระมัดระวัง เพื่อไม่ให้โคลนตมนั้นกระเด็นเข้ามาเปื้อนเสื้อผ้า หรือไม่ให้เราล้มลงไปวัดพื้นเพราะมันเปื้อนไปทั้งเนื้อทั้งตัวฉันใด ถ้าเราไปในสถานที่ที่มันไม่ดีไม่งามเราก็ต้องคอยระวังตัวเองไว้ คอยเตือนตัวเอง

ไว้ว่า ระวัง! ระวัง! เหมือนเราหัดแถวทหารน่ะ จะให้ขวาหัน ซ้ายหัน ก็ต้องบอกว่าระวัง แล้วเราก็บอกว่าขวาหัน ซ้ายหัน ทำอย่างนั้น ทำอย่างนี้ เราก็ต้องบอกตัวเราเองแบบหัดทหาร หัดคนอื่นน่ะไม่ลำบากหรอก หัดตัวเองน่ะมันยาก เพราะฉะนั้นต้องคอยเตือนตัวไว้ เวลาจะไปสู่สถานที่ใดที่มันยั่วให้เสียคน เราต้องคอยเตือนตัวเองไว้ว่าระวังนะ เอ็งมันจะเสียผู้เสียคนในการมาที่นี่ ระวังให้ดีอย่าให้มันแปดเปื้อนเป็นไป มาอย่างใดให้ไปเรียบร้อยอย่างนั้นอย่าให้เกิดความเสียหาย คนเราถ้ามีการเตือนตัวเองอยู่ในรูปอย่างนี้รับรองว่า จะไม่เสียผู้เสียคนเป็นอันขาด การปฏิบัติการงานก็เหมือนกัน การงานที่เราทำอยู่เป็นประจำวันนั้นบางหน้าที่มันก็ล่อแหลมทำให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตแก่การงานได้ เช่นหน้าที่เกี่ยวกับทรัพย์สินเงินทองที่เราเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ มันอันตรายแก่ชีวิตของเรา เราก็ต้องคอยตักคอยเตือนตัวเราเองให้มีความสำนึกรู้สึกตัวไว้ว่า ระวัง! ระวัง! อย่าให้อามิสเหล่านี้มันมาล่อใจจูงใจเรา ทำให้เสียผู้เสียคนเป็นอันขาด เราคอยเตือนตัวเราไว้อย่างนี้ไม่เป็นไร ถ้าไม่เตือนแล้วมันจะเสียหาย

การคบเพื่อนฝูง มิตรสหายก็เหมือนกัน โดยมากเราคบเพื่อนเล่น คบเพื่อนกิน คบเพื่อนเที่ยว เพื่อนเตร่เพื่อ

ลดราคาตัวให้มันต่ำไปทุกวันทุกเวลา มีน้อยคนนักที่จะคบเพื่อนเพื่อยกระดับจิตใจของตนให้สูง หรือว่าทำให้เพื่อนสูงส่งขึ้น แต่คบกันเพื่อจะไปดื่ม เพื่อจะไปเที่ยว เพื่อจะไปสนุก ไปเพื่ออย่างนั้นไปเพื่ออย่างนี้ การคบกันในรูปเช่นนี้เป็นไปเพื่อความเสื่อม ไม่เป็นไปเพื่อความเจริญ เพื่อความก้าวหน้าแก่ชีวิตแก่การงาน ในทางพระท่านจึงสอนนักสอนหนาว่า **จะคบคนต้องดูหน้า ซื้อผ้าต้องดูเนื้อ อย่าคบคนชั่วคนพาล** การเข้าไปใกล้คนพาลนั้นต้องระมัดระวังเหมือนเราเข้าใกล้งูเห่างูพิษ ถ้าเราจะเข้าไปใกล้ต้องระวังตัวอย่าให้มันกัดเราได้ฉันใด อยู่กับคนชั่วก็อย่างนั้น มันจะกัดเรา ไม่กัดร่างกายก็จะกัดจิตใจเรา กัดใจของเราก็คือ พูดโน้มน้อมเราไปในทางเสียผู้เสียคน เช่นจูงเราให้เป็นนักดื่ม จูงเราให้ไปเล่นการพนัน จูงเราให้ไปเที่ยวในสถานที่ลามกไม่ควรเที่ยว หรือจูงเราให้คดโกงทุจริตต่อหน้าที่ ให้ประพฤติตนไปในทางเสียหายต่าง ๆ อันนี้เป็นสิ่งล่อแหลมต่ออันตรายอยู่ ชีวิตของเราจะตกต่ำเพราะการคบหาสมาคมอย่างนี้ **เพราะฉะนั้นเมื่อเราจะคบใครจึงต้องพิจารณาแล้วก็ต้องระวังตัวไว้ เตือนตัวเองไว้เสมอ ๆ ว่าอย่าเผลออย่าประมาทอาจจะเสียคนได้ง่าย เราคอยเตือนตัวเองไว้**

อย่างนั้น เพื่อนนั้นก็จะไม่สามารถจูงเราไปในทางเสีย เป็นอันขาด

คนเราจะคบกับใคร จะต้องพิจารณาใช้ธรรมะเป็นกระจกเอามาส่องดูคน ๆ นั้นเสียก่อนว่า คนนั้นเป็นนักปราชญ์หรืออันธพาล เป็นคนลาดหรือว่าเป็นคนโง่ เป็นคนก้าวหน้าหรือเป็นคนประเภทถอยหลัง เราจะต้องตรวจสอบให้ละเอียดเรียบร้อย เพราะว่าคนบางคนนั้นเราคบกันได้นิดหน่อย เช่นว่าคบกันบนถนน ทักกันคำหนึ่งก็รีบเดินไป บางคนพาไปที่บ้านก็ได้ แต่ว่าจะนอนร่วมกินร่วมกันไม่ได้ บางคนนั้นเอาไปนอนร่วมกัน กินร่วมกันก็ได้ ไม่เสียหาย มันมีหลายชั้นหลายจำพวก ถ้าหากเป็นผู้ฉลาดในเรื่องนี้ เราก็ต้องพิจารณาเอาแต่คนดีมีประโยชน์ช่วยชีวิตเราให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

เมื่อวันก่อนนี้ พบเด็กหนุ่มคนหนึ่ง ก่อนนี้เขาเป็นนักศึกษาอยู่มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์โน้น เรียนจบแล้วก็ไปทำงาน เมื่อเป็นนักศึกษาน่ะเขาเคยไปฟังเทศน์บ่อย ๆ เวลาไปเทศน์กับกลุ่มพุทธศาสน์น่ะ เขาไปฟังด้วยก็เป็นคนเรียบร้อยดี เมื่อจบจากการศึกษาแล้วไปทำงานไม่ได้พบกันเสียสักปี

หนึ่ง วันนั้นเขาไปหาก็เลยถามว่าเป็นอย่างไร เธอออกไปทำงานทำการแล้วเป็นอย่างไร เงินทองพอใช้ไหม? เขาก็บอกว่าไม่ค่อยพอใช้ ชักหน้าไม่ถึงหลัง เลยสืบถามว่า เมื่อก่อนนี้เราเป็นนักศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยผู้ปกครองส่งมาให้เดือนละเท่าไร เขาบอกว่าเดือนละเท่านั้น เวลานี้เราออกทำงานได้เดือนละเท่าไร มากกว่าที่เคยได้ถึงสามเท่า เมื่อก่อนพอใช้ไหม เขาบอกว่า**ใช้พอ** ใช้สำนวนเสียด้วยว่า **ใช้พอ** เพราะว่ามันมีเท่านั้น มันต้องใช้กันพอ แต่ว่าเมื่อไปทำงานมีเงินเดือนนี้ ถามว่าพอใช้หรือเปล่า ไม่พอใช้ ถามว่าทำไมไม่พอใช้ เรื่องมันมาก เพื่อนฝูงมันหลายคน แล้วชักชวนกันไปเที่ยวเตร่เฮฮาสนุกสนานอย่างโน้นอย่างนี้สิ้นเปลือง บางทีคืนหนึ่งไปเที่ยวเสียเงินเสียทองหมดไปตั้งสองสามร้อยบาท เงินเดือนที่ได้รับมันจะพอที่ตรงไหน เลยถามว่าทำไมจึงไปอย่างนั้นบอกว่ามันลำบากครับ ไปทำงานนี่มันต้องคบเพื่อนคบฝูงแล้วเพื่อนมันก็ชักจูงไป ถ้าเราไม่ไปก็เกรงใจเขาเพราะว่าเป็นเพื่อนรักชอบพอกันแล้ว อันนี้แหละเขาเรียกว่าถลำร่องลงไปแล้วคือไปคบคนไม่ได้ดูคนเขาเรียกว่าถลำลงไปแล้วแข้งขาถลอกปอกเปิกต้องใส่ยาแดงเป็นการใหญ่ จึงต้องระมัด

ระวังไว้เสียก่อน แล้วก็ได้ถามต่อไปว่านี่เธอ ในสำนักงานที่เธอไปทำงานน่ะ มีแต่คนประเภทสนุกชอบเที่ยว ชอบเล่นชอบกิน หรือว่าประเภทที่เรียกว่า ตามใจตัวเองทั้งหมดหรือ มีบ้างไหมคนที่เขาคิดก้าวหน้า เข้าใช้เวลาว่างแสวงหาความรู้ใส่ตัว เขาคิดจะไปเรียนต่อเมืองนอก ได้ปริญญาตรีเมืองไทยแล้ว ยังคิดก้าวหน้าต่อไปว่าเขาจะต้องไปเรียนต่อเมืองนอก การจะไปเรียนเมืองนอกจะไปได้วิธีใดมันต้องฟิตตัวอยู่ตลอดเวลา ต้องอ่านหนังสือ ต้องฟิตภาษาต้องเรียนอะไร ๆ ไว้ให้มันมาก ๆ เวลาเขาประกาศสอบกรมไหน กองไหน เราจะได้ไปสมัครสอบกับเขาได้ มีโอกาสจะไปเมืองนอกเมืองนา ชีวิตจะได้ก้าวหน้าไปกว่านี้ แล้วคนประเภทที่ไม่กินเหล้า ไม่เมายา ไม่เที่ยวเตร่เฮฮามีไหม ? ในสำนักงานที่เธอไปทำงานน่ะ เขาบอกว่ามีครับ มีหลายคนแล้วทำไมเราไม่ไปคบกับคนพวกนั้นล่ะ พวกที่เขาเรียบร้อยเขารู้จักตั้งเนื้อตั้งตัว ประพฤติชอบตามธรรมะ ทำไมเราไม่สนุกสู้คบกับพวกนี้ไม่ได้มันสนุกดี เมื่อก่อนเป็นนักเรียนไม่ได้เที่ยวมาคบพวกนี้ เขาพาไปเที่ยวที่นั้น พาไปเที่ยวที่นี่มันน่าอยู่ครับ มันสนุกเพลิดเพลิน แต่ว่าถ้าเธอสนุกอยู่

แบบนี้ตลอดไป ชีวิตของเธอจะเป็นอย่างไร ตั้งปัญหาถามต่อไป เขาก็บอกว่าถ้ามันจะไปไม่รอด เงินทองจะไม่พอใช้นาน ๆ ก็จะติดของเสพย์ติดหลายเรื่องหลายประการ เมื่อคุยๆ กันอย่างนั้นแล้ว ผลที่สุดก็บอกว่านี่เธอ เธอนี้ควรจะกลับตัวเสียใหม่ เปลี่ยนวิถีทางชีวิตเสียใหม่ หันไปคบคนประเภทที่คิดก้าวหน้า พอใจในการศึกษา คิดจะปรับปรุงตนเองให้เป็นคนเจริญในวิชาการ ในความประพฤติในการงานหน้าที่ดีกว่า แล้วก็เล่าชีวิตของคน ๆ หนึ่งให้เขาฟัง

มีคนอยู่คนหนึ่ง เขาจากบ้านมาตั้งแต่อายุ ๑๘ ปี มาเสี่ยงโชคในกรุงเทพ ฯ คน ๆ นี้มีอุดมการณ์อยู่ในใจอย่างหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นอุดมคติ คือแกถือว่า**ไปที่ไหนจะต้องคบคนที่ดีกว่าตัว** คนที่ดีกว่านั้นดีทุกทางเช่น มีความรู้ดีกว่า อายุสูงกว่า ฐานะทรัพย์สมบัติดีกว่า ความประพฤติดีกว่า แกถือหลักอย่างนี้เรียกว่าปฏิบัติสิ่งที่เป็นมงคล ในคำสอนทางพุทธศาสนาในบทที่ว่า "**อเสวนา จ พาลานํ**" นั่นแหละ แกไม่คบคนพาล แกคบหาสมาคมด้วยบัณฑิต แกก็พยายามคบคนประเภทนั้น เพื่อนฝูงของแกโดยมากเป็นคนแก่ ๆ ข้าราชการบำนาญ คุณยายที่ไปตามวัดวาอารามหรือเป็นข้าราชการไม่บำนาญเป็นคนมีอายุมีฐานะ เข้าไปคบหาสมาคม

กับคนเหล่านั้นไปอย่างเด็กที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เข้าไปฝากเนื้อฝากตัวกับเขา คนเหล่านั้นก็สงสาร เพราะว่าธรรมดาผู้หลักผู้ใหญ่นั้นย่อมต้องสงสารคนอ่อนน้อมถ่อมตน สงสารคนที่เข้ามาใกล้แก คนใดแข็งด้อกระด้าง ผู้ใหญ่ก็ย่อมหมั่นไส้ไม่อยากจะคบหาสมาคมกับคนประเภทเหล่านั้น แกทำตนอย่างนี้ว่างๆ บางทีแกก็ไปวัด ไปฟังพระเทศน์ เวลาไปฟังพระเทศน์ แกไม่ไปนั่งอยู่ข้างหลังคนอื่น แกไปนั่งข้างหน้านั่งใกล้ธรรมาสน์ พนมมือหลับตาตั้งอกตั้งใจฟังการกระทำอย่างนั้นน่ะเป็นอุบายๆ สมานมิตร สมานคนแก่ที่ไปฟังเทศน์น่ะคุณนาย คุณหญิงอะไรก็มี คนมีสตางค์ก็มี ถ้าไปนั่งบ่อยๆ คนแก่ก็สนใจเออพ่อหนุ่มคนนี้อยู่ที่ไหนเห็นมาฟังธรรมะบ่อยๆ ก็อยากจะชวนพูดชวนคุย เมื่อคุยกันไปก็กลายเป็นเพื่อนกันเพื่อนอาวุโสทั้งนั้นแหละ คนแก่เหล่านั้นเป็นเพื่อนอาวุโสของคนพวกนั้นแล้วคนเหล่านั้นได้ช่วยในการดำเนินชีวิตบอกหนทางให้ บ้านโน้นเขาจะขายที่ดิน บ้านนั้นเขาจะขายเพชรพลอย บ้านโน้นเขาต้องการนั่น บ้านนี้เขาต้องการนี่ แกก็เที่ยววิ่งเต้นเป็นนายหน้าช่วยหาของให้เขา ได้กำไรขึ้นมาเรื่อยๆ จนสามารถตั้งเนื้อตั้งตัวได้ **คนที่ตั้งเนื้อตั้งตัวได้นี้ก็**

โดยอาศัยธรรมะเป็นมูลฐาน คือการประพฤติดีประพฤติชอบ เป็นคนไม่ตามใจตัวเองพยายามบังคับตัวเองไว้ตลอดเวลาก็ก้าวหน้าไปด้วยดี

พวกเราทั้งหลาย อยู่ในฐานะเป็นคนชั้นผู้น้อยเป็นนายสิบ นายจ่า แต่เงินเดือนก็ไม่ค่อยพอใช้ บางคนเป็นหนี้เป็นสินพะรุงตุงนัง ความบกพร่องในการดำเนินชีวิตทำให้เกิดเป็นหนี้เป็นสิน รายรับมันน้อยรายจ่ายมันมาก ก็เป็นเหตุทำให้เกิดความลำบากในครอบครัว ในทางการงาน เราจึงควรปรับปรุงตัวเราเอง ด้วยการตั้งปัญหาถามตัวเองว่าเกิดมาเพื่ออะไร เราอยู่เพื่ออะไร แล้วการดำเนินชีวิตของเราในเวลานี้มันเป็นอย่างไร เป็นไปในทางดีหรือว่าเป็นไปในทางเสียเป็นไปในทางเจริญ หรือเป็นไปในทางเสื่อม ความดีมีเท่าไร ความเสื่อมมีเท่าไร อะไรบกพร่องมากในตัวของเรานี่เราต้องตรวจ ต้องพิจารณาดูตัวเอง เหมือนดูในกระจกเงา**เวลาเราจะแต่งตัวไปดูหน้าในกระจกบานใหญ่ หวีผมใส่ครีม แต่งหน้าแต่งตาติดกระดุมผูกเนคไท นุ่งผ้านุ่งเสื้ออะไรต่ออะไรดูถอยหลังอีก ดูขวาดูซ้าย ดูบ่อย ๆ มัวดูแต่ข้างนอก เห็นกระจกดูแต่อย่างนั้น ทีนี้เรามาดูข้างใน**

ของเราบ้างว่าใจเรานี้มีสภาพเป็นอย่างไร มีความคิดดีไหม หรือว่ามีความคิดชั่ว เป็นคนสัมมาทิฏฐิ คือความเห็นชอบ หรือว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิ มีความเห็นผิดไม่ดีไม่งามอยู่ในตัว

การเงินการทองเป็นอย่างไร ความเป็นอยู่ในครอบครัวของเราเป็นอย่างไรการงานที่เราปฏิบัติอยู่ในชีวิตประจำวันนี้เป็นอย่างไร ผู้หลักผู้ใหญ่เขาติเราในเรื่องอะไรบ้าง เขาชมในเรื่องอะไรบ้าง แล้วมีอะไรที่จะให้เขาชมได้บ้างยกขึ้นมาตรวจสอบพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อจะได้รู้เรื่องของตัวเองชัดเจนแจ่มแจ้ง คนเราจะซักผ้า มันต้องยกผ้าขึ้นดูเสียก่อน ดูว่ามันเปื้อนอะไร เปื้อนขี้ฝุ่นหรือเปื้อนน้ำมัน ดูว่ามันเปื้อนสิ่งใดเพราะว่าวัตถุที่จะฟอกมันต้องสมกัน หากว่าผ้ามันเปื้อนโคลนซักด้วยสบู่ก็ได้ ถ้าเปื้อนน้ำมันต้องใช้วัตถุล้างน้ำมันออกก่อนจึงจะซักต่อไป การซักผ้าให้สะอาดมันต้องทำอย่างนี้ฉันใด ในการซักฟอกชีวิตของเรานี้ก็เหมือนกัน เราจะต้องตรวจสอบเสียก่อนว่าตัวเรานี่บกพร่องในเรื่องอะไร มีความเสียหายอยู่ในเรื่องอะไรบ้างสิ่งใดที่เป็นความบกพร่องอยู่ในเราจะต้องแก้ ให้ตั้งใจว่าเราจะต้องแก้ เราไม่ปล่อยให้มันอยู่อย่างนี้ตลอดไปหรือว่าให้ชีวิตของเราตกต่ำ

ลงไปทุกวันทุกเวลา ย่อมเป็นการไม่เหมาะไม่สมควรด้วยประการทั้งปวง คิดว่าจะต้องแก้ไข เมื่อเรารู้ว่าจะต้องแก้ไข รู้ว่าขาดตกบกพร่องอะไร **คนเรานะมันเสียอยู่ข้อหนึ่งทั่วๆ ไป คือ เสียอยู่ตรงที่ว่าโทษของตัวเองมองไม่เห็นความผิดของตัวมองไม่พบ มักจะพบความผิดความร้ายของคนอื่น พูดเรื่องของคนอื่นได้มาก ๆ เรื่องของตัวไม่เคยพูดกับตัวเลยว่ามีความบกพร่องอะไร มีความเสียหายอะไร** ไม่ได้คิด ไม่ได้พิจารณา จึงไม่ก้าวหน้า เพราะฉะนั้นเราจึงมาทำตามคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยการหมั่นพูดกับตัวเอง ถ้าเห็นว่าตัวเองมีความบกพร่องในเรื่องอะไรแล้วก็พิจารณาว่าที่เราบกพร่องในเรื่องนั้นน่ะ โทษมันเกิดขึ้นเป็นประการใดบ้าง มีความคิดในเรื่องนั้นอย่างไร แล้วถ้าเราขืนทำอย่างนั้นต่อไปเราจะเป็นอย่างไรในอนาคตข้างหน้า ชีวิตจะตกต่ำลงไปมากกว่า เกียรติยศชื่อเสียงคุณงามความดีที่เราสะสมไว้อาจจะหมดไป ยิ่งเป็นคนมีครอบครัวต้องคิดมากขึ้นไปอีก คือต้องคิดถึงแม่บ้าน ต้องคิดถึงลูกตาดำ ๆ ที่เราสร้างมันออกมาว่า ถ้าเราเป็นคนที่มีจิตใจตกต่ำลงไป พวกนั้นจะลำบาก เด็กลำบากครอบครัวลำบากมันเป็นความผิดของใคร?

ก็เป็นความผิดของพ่อบ้านที่มีความประพฤติปฏิบัติไม่เรียบร้อย นั่นเราพิจารณาดูอย่างนี้ก็พบความจริงว่า เราพ่อมันแย่ มีความบกพร่อง มีความไม่ดีไม่งามอยู่ในตัวหลายสิ่งหลายประการ ก็คิดว่าควรจะได้แก้ไข ในการที่จะแก้ไขนั้นต้องใช้ธรรมะนั้นหน่อย คือ **ต้องมีความอดทนเป็นพิเศษ ต้องมีการบังคับตัวเองให้มากเป็นพิเศษ**

เรื่องความอดทน ถ้าเราใช้ให้มันบ่อย ๆ แล้วจะดี อดทนในเรื่องต่าง ๆ อดทนในเรื่องสำคัญที่สุดก็คือว่า อดทนในสิ่งยั่วยวนที่มันจะกวนเราให้เสียผู้เสียคน ในโลกเราสมัยนี้น่ะมันเต็มไปด้วยความยั่วยวน คือ มนุษย์นี่มันเป็นมนุษย์วิทยาศาสตร์มากขึ้นทุกวัน ทุกเวลา ไม่ใช่มนุษย์ธรรมดาแล้วเดี๋ยวนี้ เป็นมนุษย์วิทยาศาสตร์ มีการปรุงการแต่งสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในชีวิตมากมาย แล้วก็ยั่วยวนกันให้เสียผู้เสียคนไปให้ตาบอด ให้หูหนวก ให้เป็นใบ้ เป็นอะไรต่ออะไรกันไปบ่อย ๆ เสียผู้เสียคนก็เพราะในเรื่องเหล่านี้ คนเราที่จะเป็นคนดีเป็นคนเจริญมีความก้าวหน้าในชีวิตในการงานนั้น ต้องประพฤติธรรมะข้อหนึ่ง คือ **ขันติ** ให้ความอดทนต่อสิ่งเหล่านั้นอย่าปล่อยให้ใจต้องตกเป็นทาสของสิ่งนั้น ให้อดทน

ให้มาก ถ้าเรามีความอดทนไม่พอเราก็แพ้แก่สิ่งนั้นแพ้ต่อรูปที่เราได้เห็นด้วยตา แพ้เสียงที่เราฟังด้วยหู แพ้กลิ่นที่เรารับเข้าทางจมูกแพ้รสที่เราชิมด้วยลิ้น แพ้สัมผัสที่ถูกต้องทางกายประสาท ผลที่สุดใจก็ตกอยู่ในอำนาจสิ่งนั้น ๆ ไม่เป็นไทยแก่ตัวกลายเป็นผู้แพ้ตลอดเวลา ยิ่งเป็นทหารด้วยแล้ว เราไม่ชอบคำว่าแพ้ ทหารนี้มันเป็นชายชาตรีต้องเป็นคนชนะ

ชนะข้าศึกศัตรูภายนอก ชนะข้าศึกศัตรูภายใน

ศัตรูภายนอก ก็คือ เรารบทัพจับศึกเราต้องเอาชนะ เราไม่ยอมแพ้ แพ้แล้วมันเสียหายแก่ชาติบ้านเมือง ทีนี้ถ้าหากว่าข้าศึกภายในเข้ามาโจมตี เราเป็นผู้เอาชนะไม่ได้เราก็เสียหายเหมือนกัน เราก็หมดอิสรภาพ เรากลายเป็นเมืองขึ้นเป็นเมืองขึ้นของอำนาจฝ่ายต่ำที่มาครอบงำจิตใจของเรา ถ้าเราไม่มีความอดทนพอก็ลำบาก เพราะฉะนั้นต้องอดต้องทนไว้ในสิ่งนั้น ๆ คนเรามันอย่างนี้ที่เสียนะ เพราะว่าเคยตามใจตนเอง ตามใจตนเองก็คือตามใจความอยากที่เกิดขึ้นในใจตามใจมันเสียจนเคยชินกลายเป็นคนอ่อนแอ ขาดความเข้มแข็ง หมดกำลังใจทีนี้เราจะต่อสู้กับสิ่งนั้นเราต้องปลุกกำลังใจให้เกิดขึ้นด้วยการเตือนตัวเองว่าเราต้องเข้มแข็ง เราอย่าเป็นคนใจอ่อนต้องมั่นคงในสิ่งนี้ในสิ่งนั้น เราคอยบอกตัวเอง

ท่องคาถา คาถาอดทนนี้น่ะท่องไว้บ่อย ๆ นึกไว้บ่อย ๆ แล้วหัดเอาชนะในสิ่งที่เราเคยทำ เช่น เราเคยทำสิ่งใดเป็นอาจินต์ เราคิดว่าเราจะต้องเอาชนะก็ต้องบอกตัวเองว่า ต้องชนะในสิ่งนั้นให้ได้ อย่าไปยอมแพ้สิ่งนั้น **ถ้าความอยากสิ่งนั้นเกิดขึ้นในใจของเรา เราต้องบอกตัวเองว่า ระวัง! ระวัง! เจ้าจะแพ้มันอีกแล้ว ต้องเอาชนะมันให้ได้ ต้องบังคับอย่างนั้น ผลที่สุดเราก็จะชนะสิ่งนั้นด้วยความเข้มแข็ง ด้วยความอดทน** คนที่ชนะของเล็กน้อยได้ ก็ชนะของใหญ่ได้ ถ้าชนะของเล็กไม่ได้ของใหญ่ก็ชนะไม่ได้ บังคับตัวเองยังไม่ได้แล้วจะไปบังคับคนอื่นได้อย่างไร สมมุติว่าเป็นแม่ทัพนายกอง ทว่าเป็นแม่ทัพนายกองยังเป็นคนประเภทขาดความอดทนเป็นคนตามใจตัวเอง พ่ายแพ้ต่อกิเลสที่เกิดขึ้นรบกวนจิตใจ ตกอยู่ในอำนาจของอะไร ๆ ต่าง ๆ จะทำหน้าที่แม่ทัพที่ดีได้อย่างไร เขารู้จุดอ่อนของแม่ทัพคนนั้น เมื่อรู้จุดอ่อนเขาก็จะเอาสิ่งนั้นมาโจมตี ผลสุดท้ายก็ต้องตกต่ำไป แม่ทัพที่มีชื่อเสียงของโลกที่ตกอับไปก็เพราะเรื่องอย่างนี้ จุดอ่อนมีอยู่ในตัว ไม่มีความเข้มแข็งมาตลอดเวลาจึงเกิดความเสียหาย **เพราะฉะนั้นเมื่อเราจะเอาชนะสิ่งใด เราต้องอธิษฐานใจว่า เราจะไม่ทำสิ่งนั้นต่อไป เราจะเลิกจากสิ่งนั้น**

นี้เรียกว่าอธิษฐานใจ อธิษฐานใจนี่เป็นกำลังสำคัญที่พระผู้มีพระภาคเจ้าท่านใช้ ในวันที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าน่ะ ท่านทรงอธิษฐานใจปูหญ้าคาลงใต้ต้นโพธิ์เสร็จแล้วยืนประทับนิ่งสำรวมจิตแล้วอธิษฐานใจว่า "เลือดเนื้อจะเหือดแห้งไป เหลือแต่หนังหุ้มกระดูกก็ช่างหัวมันเถอะสิ่งใดที่จะสำเร็จด้วยความเพียร ความบากบั่นของตนถ้าเราไม่ถึงจุดนั้น เราจะไม่ลุกขึ้นจากที่นั่งนี้เป็นอันขาด" ถ้าจะพูดตามภาษาตลาดก็ว่า ยอมตายให้กระดูกผุอยู่ใต้ต้นโพธิ์นี้แหละ ถ้าเราไม่สำเร็จในสิ่งที่ต้องประสงค์แล้ว จะไม่ลุกขึ้นเป็นอันขาด แล้วพระองค์ก็ประทับนั่งลงไป แม้ว่าจะมีพญามารมารบกวน เราเห็นในภาพพญามารขี่ช้างตัวใหญ่มีแขนมากมาย มีอาวุธครบมือ มารบกวนพระพุทธเจ้า ไม่ใช่มารอย่างนั้น เขาเขียนภาพไว้ให้เด็กเห็นหรอก ไอ้ตัวแท้จริงน่ะคือ **กิเลส**ที่มันเกิดขึ้นในใจที่กำลังเข้าด้ายเข้าเข็ม จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ความคิดมันออกมา คิดไปถึงพระนางพิมพาคิดไปถึงราหุลลูกน้อย คิดไปถึงพระเจ้าสุทโธทนะ คิดถึงราชสมบัติ ความเป็นเจ้าจักรพรรดิที่จะได้มีได้เป็นนั่นแหละ

คือตัวมาร มารน่ะมันคือกิเลสนั่นเองที่เกิดรบกวนจิตใจของเรา เมื่อเกิดขึ้นเป็นพญามาร พระองค์ก็สู้กับมันไม่ยอมท้อถอย เอาชนะมันให้ได้ไม่ยอมลุกขึ้นจากที่นั่ง เขาจึงทำพระพุทธรูปเรียกว่า ปางสะดุ้งมาร แสดงให้เห็นว่าจะลุกขึ้นละแต่ว่าพระหัตถ์ข้างหนึ่งตบขาไว้อย่าลุกขึ้นต้องนึกถึงอธิษฐานใจสัจจปฏิญาณที่ตั้งไว้แก่ตัวแล้วก็ไม่ลุกขึ้น ตรงต่อสู้ชนะมารได้ **พระพุทธเจ้าของเราเป็นยอดแห่งบุคคลผู้กำชัยชนะไว้ในพระหัตถ์ เราลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า ก็ต้องทำตนเป็นคนชนะ** อย่าทำตนเป็นคนที่แพ้ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรบกวนจิตใจของเรา เราจะได้เห็นอะไร ได้ยิน ได้ฟัง ได้ดม ได้ชิม ได้สัมผัสถูกต้องสิ่งหนึ่งสิ่งใด ก็ต้องคอยบอกตัวเองไว้ว่า อย่าแพ้มันนะ ต้องใช้ด้วยความรู้เท่ารู้ทัน ใช้ด้วยปัญญา อย่าให้ตกเป็นทาสของสิ่งนั้น ๆ เมื่อเราทำได้อย่างนี้เราก็ค่อยชนะไปโดยลำดับทีละเล็กละน้อยด้วยความ อดทนไม่ยอมมัน ถ้าหากมันอยากขึ้นอย่าไปยอมมัน ยืนขึ้นเฉย ๆ อย่าไปกระดุกกระดิกมือเท้าเชียว ถ้ามันอยากนั่ง เวลานั่งๆมันเฉย ๆ อยากนอน เวลานอน ๆ มันเฉย ๆ อย่าไปทำอะไร อย่าไปตามใจมัน สมมุติว่าเราอยากอะไรขึ้นมาเวลายืนอยู่ก็ยืนให้

ตัวแข็งท่าระวังตรงเสียเลย มืออย่าไปจับสิ่งนั้น อย่าไปจับสิ่งนี้ ออกมา ลองดูซิว่ามันจะตายลงไปตรงนั้นหรือ หรือว่ามันจะชนะสิ่งนั้นได้ คนเราถ้าคิดจะเอาชนะละมันต้องได้ มันไม่ตายหรอกเรื่องเล็กเรื่องน้อย เช่นอยากจะไปกินเหล้าขึ้นมาวันนี้กูไม่กิน กูจะอธิษฐานใจ วันนี้ไม่กินเหล้าทั้งวัน พอถึงเวลาละแหมมารมาแล้ว ผีเหล้ามันมาแล้ว มาถึงบอก แหมทำไมไม่ไปเล่าถึงเวลาแล้วนะ เพื่อนเขารออยู่นะ เคยไปทุก ๆ วัน ป่านนี้เขาคอยแล้ว เขานึกว่าหายไปไหนต้องไปกับเขาหน่อย มันมาชวนน่ะอุบายเขามาก ไอ้เจ้านั่นน่ะ เจ้ามารร้ายน่ะ มันยั่วให้เราไป เราก็บอกตัวเองว่า เออ มาแล้ว มาแล้ว มันมายั่วกูแล้ว แต่ว่ากูน่ะอธิษฐานใจว่า จะไม่ดื่มเพราะเป็นวันพระวันเข้าพรรษาจะไม่ยอมดื่มเป็นอันขาด ไม่ยอมไป เราก็แข็งใจไม่ไป เมื่อแข็งใจไม่ไปบางทีมันก็พูดยั่วอีกแน่ะ อือ จะแข็งใจไปทำไมนักหนาเพื่อนฝูงมากมายก่ายกองหนา คนไม่กินเหล้าจะหาเพื่อนที่ไหนยิ่งเมืองไทยสมัยนี้ด้วยแล้ว ถ้ากินเหล้ายิ่งเพื่อนมาก ไอ้เพื่อนขี้เมามันหาได้ง่าย ถ้ามันมายั่วเราน่ะทำให้เราเขวไปได้ เราก็ต้องห้ามว่า เฮอะ อย่าไปหลงเชื่อมัน ไม่จริงหรอก เราได้เพื่อนมากจริง แต่ว่าเพื่อนกินทั้งนั้น เพื่อนตายไม่มีสักคนหนึ่ง เวลาตกทุกข์ได้ยากใครมัน

จะช่วยเรา ถ้าเรามีสตางค์เพื่อนจะมาพลอยกินเหล้ากับเรา เยอะ แต่พอเราหมดสตางค์แล้ว ใครจะช่วยเรา ตัวเราต้องลำบากตัวคนเดียว ไม่ได้อย่าไป เราแข็งใจไว้ยืนมันตรงนั้นแหละ ยืนให้ชนะเสียก่อน พอชนะแล้วเราก็จึงเคลื่อนไหวต่อไป เราก็เป็นคนชนะ เมื่อชนะสักครั้งแล้วให้รักษาความชนะนั้นไว้ต่อไป เหมือนเรารบทัพจับศึกน่ะรุกเข้าไปได้หนึ่งกิโลเมตรเราก็ต้องรักษาเนื้อที่นั้นสุดกำลัง เสียเลือดเนื้อเสียเท่าไรก็ต้องรักษาไม่ยอมให้ข้าศึกมาตีโต้ให้เราถอยไปเสีย เป็นอันขาดฉันใด ในเรื่องอำนาจใจก็เหมือนกัน ถ้าเราได้แล้วต้องรักษาความชนะนั้นต่อไป อย่าได้ยอมแพ้เป็นอันขาด คนที่ชนะแล้วรักษาความชนะไว้ได้นั่นแหละ เขาเรียกว่า **วีรชน อัศวินชั้นหนึ่ง ไม่ต้องสวมแหวนก็ได้ เป็นอัศวินด้วยน้ำใจ เราชนะตัวเองได้** อันนี้มันสำคัญนัก เราต้องอดทน เอาชนะสิ่งเหล่านี้ให้ได้ ด้วยน้ำใจที่เข้มแข็ง อย่าเป็นคนใจอ่อนง่าย ข้าพเจ้าเคยเห็นคนบางคนเขาเอาชนะมาในเรื่องบางสิ่งบางประการ เรื่องง่าย ๆ ของเล็ก ๆ น้อย ๆ

มีพระอยู่องค์หนึ่ง อยู่ที่วัดชลประทานฯ เมื่อก่อนไม่ได้อยู่ที่นั่น ท่านอยู่ที่วัดอื่น วันหนึ่งท่านไปปักษ์ใต้ด้วยกัน

ไปที่นครศรีธรรมราช หลังจากเสร็จการประชุมพระแล้ว ข้าพเจ้าก็บอกว่าจะเดินทางต่อไปพัทลุง สงขลา ไปเทศน์สอนประชาชนแถวโน้น ท่านก็บอกว่า เออ ผมไปด้วยสักรูปได้ไหม ข้าพเจ้าก็บอกว่าได้เป็นไรไป ไปเที่ยวด้วยกัน พอข้าพเจ้าอนุญาตท่านก็ดีใจ แล้วก็ล้วงลงไปในย่ามเอาบุหรี่ขึ้นมาสูบเลย สูบต่อหน้าข้าพเจ้า พอสูบบุหรี่อาตมาก็นึกว่า เออ จะต้องให้พระองค์นี้เลิกสูบบุหรี่เสียที เลยบอกว่านี่คุณทำไมจะต้องสูบด้วย สูบบุหรี่เพื่ออะไร ? ถ้าไม่สูบจะได้ไหม ? แกมองหน้าเขียวๆ ชักจะเคืองหน่อยที่ไปขัดคอแก แกก็ทิ้งบุหรี่ตัวนั้นลงไปในกระโถน แล้วก็บอกว่า ไม่สูบก็ได้ อาตมาก็ว่าอย่าพูดเล่นนา พูดจริง ๆ นา ไม่สูบก็ต้องไม่สูบกันจริง ๆ ท่านก็รับว่าเอาตกลง สัญญากันก็ได้ อาตมาว่าไม่ต้องเขียนสัญญาๆ ในกระดาษฉีกกันเยอะแยะสัญญาแวร์ซายส์ ฮิตเล่อร์ยังฉีกทิ้งเสียเฉย ๆ เลย ไม่เห็นมีคุณค่าอะไรสัญญาอย่างนั้นเราสัญญากันโดยทางใจดีกว่า ท่านก็รับปากตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปผมจะไม่สูบบุหรี่ แล้วก็เดินทางไปด้วยกัน นั่งในรถไฟน่ะนั่งซึมหลับตาตลอดเวลา หน้าดำตลอดถามว่าเป็นไงคุณมหาเริ่มนั่งหน้าเมื่อยเชียว แหมมันอยากเต็มทนแล้ว บอกว่าอยากนักหนาก็เอามันสักอึดซี เอาไหม? ในย่ามนี่มีนี่เขาถวาย

ไว้ เอาสักอึดเอาไหม ไม่ได้ ๆ เสียสัญญา ๆ มันต้องเป็นสัญญากัน เลยก็ต้องพาไปเที่ยวเทศน์เดือนหนึ่งไม่ได้สูบบุหรี่เลย ชนะเด็ดขาด เดี๋ยวนี้ไม่สูบเลย ชนะได้เด็ดขาดเลย

วันก่อนโน้น ไปประเทศสิงคโปร์ เขาก็บอกว่าจะให้สามเณรองค์หนึ่ง สามเณรองค์นั้นเป็นจีน แต่มาบวชในพระพุทธศาสนา เขาก็พามาแนะนำให้รู้จัก พอมาพบกันเท่านั้นแหละ สามเณรพอกราบไหว้เสร็จแล้วก็หยิบบุหรี่สูบอาตมาก็เลยบอกว่า เณรเมื่อเราจะบวชแล้วบวชให้มันหมดเสียเลย อย่าบวชเพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ แกถามว่าจะให้ผมบวชอะไรอีก อ้าว ของเสพติดต้องเลิกด้วย โดยเฉพาะบุหรี่นี้ต้องเลิก แล้วแกก็วางลงวางไว้ตรงนั้นแหละ ไม่สูบ แล้วก็คุยกันนานไป แล้วแกก็หยุดตั้งแต่วินาทีนั้นเลยทีเดียว หยุดสูบตั้งแต่นั้นแล้วก็พามาเมืองไทย เดี๋ยวนี้มาบวชเป็นพระอยู่ที่วัดชลประทาน ฯ ไม่แตะต้องบุหรี่เลยตั้งแต่มาอยู่นั้น แล้วไม่ได้นึกสนใจมันอีกเลย นี่เขาเรียกว่าคนเข้มแข็งเอาชนะสิ่งนั้นได้ เมื่อชนะได้ก็ไม่ต้องเปลืองสตางค์ ไม่ต้องไปซื้อบุหรี่

เมื่อเช้านี้นั่งในรถยนต์ คนขับรถยนต์เขาบอกว่า ขอโทษนะครับ ผมขอสูบบุหรี่หน่อย ก็เลยบอกว่าเอาตามสบายตามชอบใจ แกสูบไปเรื่อยไป พอไปถึงวัดก็ถามว่าแหมเธอนี่สูบวันละเท่าไร ? วันละสองซอง สองซองราคาเท่าไรเข้าไปตั้งห้าหกบาทแล้ว บางวันก็แพงกว่านั้น ถ้าสูบบุหรี่นอกก็ยิ่งแพงกว่านั้น สิ้นเปลืองสตางค์ ถ้าเรางดมันเสียได้เราประหยัดเอาสตางค์นั้นไว้ให้ลูกเรียนหนังสือ ซื้อหนังสือให้เด็กอ่าน หรือว่าซื้อของเป็นประโยชน์มากินกัน ก็จะสบายใจกว่า นี่เรื่องเล็กน้อย ตัวอย่างไม่ใช่เรื่องอะไรยกมาเปรียบเทียบให้ฟังว่า ถ้าเราจะชนะมันละก็ ต้องอธิษฐานใจเอาชนะให้ได้ ไม่ยอมแพ้เป็นอันขาด

คุณบุณ เจริญชัย เป็นมนุษย์ที่เข้มแข็งคนหนึ่ง แกสูบบุหรี่ชงัดที่สุดทีเดียว สูบจนมือน่ะเหลืองไปหมด สูบมวนนี้ยังไม่หมดต้องรีบจุดมวนที่สองไปเรื่อย ๆ ตลอดวัน วันหนึ่งสูบตั้ง ๑๐ ซอง ไม่ใช่เล็กน้อย พี่ ๆ น้อง ๆ บ่น คุณบุณนี่คงจะเป็นโรคมะเร็งตายก็เพราะเจ้าบุหรี่นี่แหละ บังเอิญคราวหนึ่งได้ไปพบกับอาตมาที่ซานฟรานซิสโก ในอเมริกาตอนนั้นไปเที่ยวอเมริกาก็ไปพบ เดินทางร่วมกัน มาพบกันที่กรุงวอชิงตันก่อนแล้วก็นัดกันว่าไปพบที่ซานฟรานซิสโกจะได้

กลับเมืองไทยพร้อมกัน เวลาจะขึ้นเรือบิน ไปดูหนังสือที่เขาวางขายอยู่ในแผงหมุนได้ หมุนไปหมุนมาพบเข้าเล่มหนึ่งชื่อว่า How To Stop Smoking ? บอกว่าจะหยุดบุหรี่ได้อย่างไร แกก็บอกว่าเล่มนี้ถ้าเข้าที ผมนี่มันอยากเลิกสูบนาแต่มันเลิกไม่ได้ ลองอ่านดูซิเขาจะแนะวิธีเลิกอย่างไร อาตมาก็เลยบอกว่าไม่สำเร็จ อ่านหนังสือไม่สำเร็จหรอก ต้องสัญญากับอาตมาแกก็ว่าสัญญายังไง อาตมาก็บอกว่าเอาอย่างนี้กำลังอ่านหนังสือเล่มนี้อยู่นา อยากสูบ อย่าสูบหนึ่งข้อ ข้อสองถ้าแกอ่านหนังสือนี้ไม่จบ อย่าสูบบุหรี่ เอาสองข้อเท่านั้นแหละ เออ เข้าที ๆ สัญญากันเลย พอสัญญากันแล้วขึ้นเรือบินนั่งมาด้วยกัน อาตมานั่งชิดขวาคุณบุญนั่งข้างนอกอ่านหนังสือไปคงจะอยากเต็มทีละเพราะว่าสูบตลอดเวลานี่ แต่สูบไม่ได้เพราะว่ากำลังอ่านหนังสือนี่สูบไม่ได้ ไม่ได้สูบทีนี้พอออกจากซานฟรานซิสโก ก็มาถึงเกาะฮอนโนลูลู มาถึงที่นั้นก็หยุดที่นั่น๔วัน ๔ คืน นอนด้วยกันไปนอนโรงแรมด้วยกัน ตื่นเช้าไปดูกล้วยไม้ด้วยกัน หนังสือไม่ได้อ่าน อ่านไม่จบ จะสูบก็ไม่ได้ เพราะคู่สัญญามันอยู่ด้วยนี่ ลำบากน่ะมีคู่สัญญาคอยกำกับอยู่ตลอดเวลา จะแอบไปสูบยังไงเลยไม่กล้าสูบ ไม่ได้สูบบุหรี่ ๔ วัน ไม่ได้สูบเลย

แล้วอาตมาไม่ถามเลยเรื่องสูบบุหรี่ไม่สูบ อาตมาไม่ถามคอยสังเกตเท่านั้นพอ จากฮอนโนลูลูมาโตเกียว มาโตเกียวหยุดพักแห่งเดียวกันอีก หยุดอีก ๔ วัน ไม่มีโอกาสอ่านหนังสือแล้วยังอ่านไม่จบด้วยเลยก็ต้องไม่สูบอีก ๔ วัน ๘ วันเข้าไปแล้วไม่ได้สูบบุหรี่ ทีนี้จากโตเกียวก็แยกกันก่อนจะแยกกันก็บอกว่า "อ่านหนังสือยังไม่จบหน้าเจริญพรต้องจำไว้ให้ดี" แกก็บอกว่าไม่เป็นไรครับผม ๘ วัน ไม่สูบเลย คราวนี้ผมถ้าจะชนะเด็ดขาดละเลยก็แยกกันไป อาตมากลับเมืองไทย คุณบุณไปฟิลิปปินส์ ไปธุระเรื่องอื่นต่อไป มาเมืองไทยไม่ได้พบกันเสีย ๓ เดือน พอออกพรรษาจะขึ้นไปเชียงใหม่ เวลานั้นอยู่เชียงใหม่ ไปปาฐกถาเรื่องสงครามจิตวิทยา พอไปพบอาตมาก็ถาม "เป็นไงเจริญพรยังชนะอยู่หรือ" แกก็รู้ละว่าถามเรื่องอะไร "โอ เด็ดขาดครับ คราวนี้ไม่แตะต้องเลย ตลอดตั้งแต่พบท่านเจ้าคุณคราวนั้นไม่แตะต้องเลย ชนะเด็ดขาด" ตอนหลังมาได้เป็นรัฐมนตรีจะสูบบุหรี่กี่กระป๋องก็ได้ต่อวัน คนเอามาให้ไม่ต้องซื้อก็ได้ คนชั้นนั้นแล้วคนมันอยากจะดูอยู่ด้วยซ้ำว่านายสูบอะไร จะคอยเอาไปให้ แต่แกไม่สูบบุหรี่สบายใจดี ไม่ยุ่งยากลำบากเดือดร้อนคอก็ไม่แห้ง ไปไหนก็ไม่ต้องกังวลใจไม่ต้องสูบ

อีกคนหนึ่งคือหลวงวิทิตกลชัย ก่อนนี้เคยเป็นทหาร แต่โอนมาเป็นตำรวจ แล้วไปเป็นผู้ว่าราชการภาคพิษณุโลก ไปประชุมที่นครย่างกุ้ง ประชุมพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ไปประชุมแล้วก็กลับมาไปเชียงใหม่ ขาล่องลงมานั่งรถมาในห้องนอนนอนด้วยกันกับอาตมา เลยถามว่า "เจริญพร คุณหลวงไปย่างกุ้งไปประชุมมาได้อะไรบ้าง" คุณหลวงก็บอกว่า "ผมได้มากกว่าเพื่อน ได้ชัยนะกลับมา" อาตมาก็บอกว่า "ได้ชัยชนะอะไรไปตีพม่าแตกหรือจึงได้ชัยชนะกลับมา" ถามไปอย่างนั้นคุณหลวงก็ยิ้ม "บอกไม่ใช่" แล้วก็เล่าให้อาตมาฟังว่า "ผมนี้นักสูบบุหรี่ไม่ใช่บุหรี่ซิกาแรต นาสูบบุหรี่ตะพานโพมวนด้วยใบตองตัวขนาดเท่านี้" (ทำมือให้ดู) แล้วเวลาแกจะไปไหน ก็ต้องห่อโต ๆ คุณนายต้องจัดห่อไปให้ถ้าขาดไปแล้วต้องหงุดหงิดงุ่วง่าน ไม่เป็นอันพูดจาเลยทีเดียว คุณนายแกรู้ก็เลยห่อไปให้ ไปย่างกุ้งก็จัดห่อไปเป็นห่อใหญ่ กลัวจะไปขาดกลางคัน ทีนี้คุณหลวงมีอะไรมากระทบใจ คือแกเห็นพระสงฆ์จำนวน ๑๐๐๐ องค์ ซึ่งลงมาจากที่พักเดินเข้าไปในสัตตบรรณคูหา ทำสังคายนาเดินเรียบร้อยเข้าไปไม่มีใครสูบบุหรี่ เวลาฉันอาหารเสร็จ เดินออกมาจากโรงฉัน ไม่เห็นท่านสูบบุหรี่อันนี้เป็นภาพกระทบ

ใจ ก็เลยนึกว่าเออนี่ พระตั้ง ๑๐๐๐ องค์นี่ท่านไม่ยักสูบบุหรี่ แต่ตัวเรานี่มือหนีบไว้ตลอด ไอ้เรานี่ทำไมมันจึงต้องสูบตลอดเวลา เขาไม่สูบทำไมเขาอยู่ได้ เราไม่สูบทำไมจะอยู่ไม่ได้ นก่อย่างนั้นก็คิดได้ มาประชุตคราวนี้เอามันสักเรื่องหนึ่งจะได้นำไปฝากญาติมิตรทางบางกอก แกก็ขึ้นไปบนที่พักไปเอาไอ้บุหรี่ห่อใหญ่ในกระเป๋าแล้วแอบไปทิ้งข้างหลังที่พักมันมีหนองน้ำอยู่โยนโครมลงไปในหนองน้ำเลย บุหรี่ห่อนั้นน่ะแล้วตั้งแต่นั้นมาแกก็ไม่สูบมันอีกต่อไป นี่แหละเขาเรียกว่าบุคคลตัวอย่างแห่งชัยชนะ ชนะบุหรี่ อันนี้ถ้าเราชนะบุหรี่ได้เราก็ชนะเหล้าต่อไปได้

บุคคลดื่มเหล้าน้ชนะได้ มีครูคนหนึ่งเมื่อแกไม่ได้บวชต้องดื่มเหล้าทุกวัน บอกว่าไม่ดื่มไม่ได้ ครูใหญ่ก็ดื่มถ้าไม่ดื่มครูใหญ่หาว่าไม่ใช่พรรคพวกกัน ต้องดื่มด้วยกันเงินเดือนมันจะไม่ขึ้นนะถ้าไม่เป็นพวกกัน เมืองไทยเรามันเสียตรงนี้ ไอ้ตัวคดแล้วก็จะจูงเพื่อนให้คดไปเสียด้วย มันจึงลำบากกันใหญ่ ทีนี้ก็เลยต้องไปดื่มกับเขา ต่อมาก็เลยไปบวช บวชที่วัดชลประทาน ฯ นี่ความจริงครูคนนั้นเป็นนักเรียนร่วมชั้นกับอาตมา อายุเท่ากัน แต่ว่าเพิ่งได้บวชเมื่ออาตมาเป็นอุปัชฌาย์ เพื่อนนักเรียนกันแท้ ๆ แต่ว่า

มาบวชเมื่อเพื่อนเป็นอุปปัชฌาย์ ทีนี้พอมาบวชแล้ว อาตมาก็อบรมกันฝึกฝนกันเทศน์กันทุกวันทุกคืน ผลที่สุดเวลาจะสึกก็บอกว่า "ผมสึกไปแล้วผมจะไม่ดื่มเหล้าเลย" อาตมาก็แกล้งบอกว่า "ไม่ดื่มครูใหญ่เขาจะรังเกียจเอา" แกก็บอกว่า "ไม่เป็นไรผมจะลองดูว่าไม่ดื่มมันจะอยู่ในสังคมได้ไหม" แล้วก็ออกไปทำงาน แล้วก็ไม่ได้ดื่ม เพื่อนก็กระแซะกระเซ้าอย่างนั้นอย่างนี้พูดยั่วนั่นแหละ แกก็ไม่ยอมดื่มท่าเดียว ๓ ปีแล้วไม่เคยแตะต้องเลย ตั้งแต่บวชมาแล้วแม่บ้านไปวัดแล้วก็บอกว่า คุณของดิฉันนี่ตั้งแต่สึกออกไปแล้วเป็นคนละคน ดิฉันรู้สึกว่าเหมือนกับมีสามีใหม่อย่างนั้นแหละ หัวเราะแหะ คือไอ้สามีคนก่อนมันเมาเหล้า ไอ้สามีคนใหม่น่ะมันไม่เมาก็เท่ากับได้สามีที่ดีคนหนึ่ง ที่เขากลับจิตกลับใจเพราะเห็นว่าสิ่งนั้นไม่มีประโยชน์แก่ชีวิตแกก็เลยทิ้งมันไป นี่ตัวอย่าง

เราก็เหมือนกันแหละ สมมุติว่าใครมีอะไรอยู่ในตัวอะไรก็ตามเรื่องมันไม่ดีไม่งามทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตแก่การงานในครอบครัวจนถึงงานส่วนรวมคือประเทศชาติ เราพยายามตัดสิ่งนั้นออกไปให้เป็นตัวอย่างแก่ลูกแก่หลานของเรา เราจะสอนลูกด้วยเรื่องอะไร เราต้องทำเป็นตัวอย่างสอนเด็ก เราก็ต้องทำให้เด็กดูเป็นตัวอย่าง พยายามแก้สิ่งที่

มันไม่เหมาะไม่ควรแก้ให้มันหมดไปเท่าที่เราสามารถจะแก้ได้ ชีวิตของเราก็จะก้าวหน้าเป็นไปด้วยดี พวกเราที่เป็นนายสิบนายจ่านี้ ชีวิตยังหนุ่มน้อยเรียกว่ายังไม่แก่เท่าไรยังพอจะก้าวหน้าอยู่ ยังมีทางที่จะทำอะไรให้เป็นประโยชน์แก่ชาติแก่บ้านเมือง แล้วก็มารับอบรมนี่ เผลอๆเขาก็จะเอาจ่าออกเขาให้นายร้อย ได้เป็นคุณร้อยขึ้นมา ทีนี้มันก็ก้าวหน้าต่อไปพอเข้าขั้นร้อยตรีละ มันไปเรื่อยละทีนี้เป็นท่อนไม้ตกลงในกระแสน้ำแล้ว มันจะไหลเรื่อยไปทีเดียวได้ร้อยโท ร้อยเอก แต่ว่าพอถึงร้อยเอก ก็หนวดครึ้มกันพอดีแหละ เพราะว่าเราตั้งต้นกันแค่นี้มันก็แก่กันพอดี ถึงกระนั้นมันก็จะมีทางจะไปอยู่ ถ้าเราปรับปรุงแล้วเราก็ต้องคิดว่า ทำยังไงก็ต้องประหยัดขึ้นหน่อยในการเป็นอยู่เที่ยวเตร่ให้มันน้อย คบเพื่อนฝูงให้น้อยลงไปหน่อย แล้วพวกเราเป็นหมอทางเสนารักษ์ก็พอทำงานอะไรได้บ้าง ฉีดหยูกฉีดยาเป็น รักษาคนได้นิดๆ หน่อยๆ ก็ยังมีทางพอหากินได้บ้างพิเศษ แต่ว่าหากินให้มันเรียบร้อย อย่าไปทำให้คนยุ่งลำบากจะไปฉีดยาให้ใครก็เอายาไปฉีด อย่าเอาน้ำกลั่นไปฉีดก็แล้วกัน ฉีดให้มันเป็นยา รักษาคนไข้ไม่ใช่รักษาโรค ฉีดให้มันเรียบร้อยให้คนไข้หายให้มีความเมตตากรุณา ปรารถนาความสุข

ความเจริญแก่คนเหล่านั้นชีวิตจะก้าวหน้าไปด้วยดีในทางที่ถูกที่ชอบ

ฤดูนี้เป็นฤดูกาลเข้าพรรษา เราต้องเข้าเสียด้วย คือ งดเว้นในสิ่งไม่เหมาะไม่ควรเอาชนะเสียตั้งแต่หัวที แล้วต่อไป เราก็จะได้ชัยชนะสมกับที่เกิดมาเป็นคนไทย เป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาได้รับประโยชน์จากพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ตามสมควรแก่การการปฏิบัติชีวิตก็จะก้าวหน้ารุ่งโรจน์ต่อไป

คนเราเกิดมาชาติหนึ่งไม่เท่าไรก็ตาย ตายแล้วเอาอะไรไปได้ ทรัพย์สินเงินทองข้าวของต่าง ๆ ทำตามหน้าที่เท่านั้นเอง หาไว้ตามหน้าที่ ทิ้งไว้ในโลก เวลาตายเอาไปไม่ได้ ไม่มีใครเอาไปได้ **แต่ว่าสิ่งหนึ่งมันจะติดอยู่กับโลกนานคือสิ่งที่เราทำดีก็ติดอยู่กับโลก ชั่วก็ติดอยู่กับโลก เป็นประวัติติดไว้กับโลกตลอดการนาน** ฉะนั้นเราต้องทำความดีติดไว้ฝากกับโลกให้ลูกหลานอิ่มใจ เพื่อนฝูงอิ่มใจ ใครมาพบเข้า เออคนนั้นเขาดีจะได้สบายใจ เราเองก็สบายใจ คนอื่นก็สบายใจเจริญทั้งนั้น จึงขอให้ได้คิดได้นึกไว้ในเรื่องนี้ตลอดเวลา **จะยืน จะเดิน จะนั่ง จะนอน ก็คอยเตือนไว้ เราจะอยู่ด้วยความดี เราจะทำความดี เราจะไม่**

ปล่อยให้ตกไปในอำนาจฝ่ายต่ำเป็นอันขาด ชีวิตของท่านจะรุ่งโรจน์สมความปรารถนาดังที่ได้กล่าวมาเพื่อเป็นเครื่องเตือนจิตสะกิดใจแก่พวกเราทั้งหลายที่ได้มาประชุมกันในสถานที่นี้ก็พอสมควรแก่เวลา ขอจบการแสดงปาฐกถาไว้เพียงเท่านี้

ในที่สุดนี้ขออ้างเอาคุณพระศรีรัตนตรัย คือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์อันเป็นสิ่งที่เราเคารพสักการะบูชาจงมาตั้งอยู่ในใจของท่านทั้งหลาย ขอให้ท่านทั้งหลายมีจิตใจซื่อตรง มีความอดทน รู้จักบังคับตัวเองมีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์สุขส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ปรารถนาสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นไปในทางที่ถูกที่ชอบขอให้สำเร็จในสิ่งนั้น ๆ สมความปรารถนา ด้วยการกระทำด้วยตัวของท่านเองจงทั่วๆกันทุก ๆ ท่านเทอญ.

เป็นมนุษย์ หรือ เป็นคน ?

เป็นมนุษย์ เป็นได้ เพราะใจสูง
เหมือนหนึ่งยูง มีดี ที่แววขน.
ถ้าใจต่ำ เป็นได้ แต่เพียงคน
ย่อมเสียที ที่ตน ได้เกิดมา.

ใจสะอาด ใจสว่าง ใจสงบ
ถ้ามีครบ ควรเรียก มนุสสา
เพราะทำถูก พูดถูก ทุกเวลา
เปรมปรีดิ์ คืนวัน สุขสันต์จริง

ใจสกปรก มืดมัว และร้อนเร่า
ใครมีเข้า ควรเรียก ว่าผีสิง
เพราะพูดผิด ทำผิด จิตประวิง
แต่ในสิ่ง ทำตัว กลั้วอบาย.

คิดดูเถิด, ถ้าใคร ไม่อยากตก
จงรีบยก ใจตน รีบขวนขวาย
ให้ใจสูง เสียได้ ก่อนตัวตาย
ก็สมหมาย ที่เกิดมา; อย่าเชือนเอยฯ.

พุทธทาสภิกขุ

พิมพ์ที่สมชายการพิมพ์ 270/37 ซอยวิมลสรกิจ ตลาดใหม่บางยี่ขัน
กรุงเทพมหานคร นายสมชาย ขาวศรี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2516